Jiří Haussmann

Divoké povídky

Metafyzický průmysl

K založení »Psychonecessy« (zkrácené též »Psinec« zvané), akciové společnosti se základním kapitálem 41/2 miliardy dolaru, byl Mr. Wilkins přiveden hlavně těmito úvahami:

Přes nesporný materialismus a pokračující mechanizaci všeho moderního života zůstává v člověku neodolatelná touha po jistých vyšších, ideálních požitcích, ba čím drsněji a prozaičtěji vytvářejí se životní podmínky, tím naléhavěji jsou tyto »vznešené«, »ušlechtilé« potřeby pociťovány. Je např. známo, jak kdysi po éře světové války, vyplněné starostmi o zachování nejprimitivnějších existenčních nezbytností, ne-li (jako na frontě) holého života, nápadně vyrostlo náboženské cítění, a to i v nejširších vrstvách lidových, ať už se projevovalo dočasným vítězstvím idealistického směru ve filosofii, ať zmohutněním konfesně zabarvených politických stran, ať konečné překotným zakládáním různých armád spásy, spiritistických, theosofických aj. společností. – Nebo jiné příklady: Jak přímo vášnivými sběrateli uměleckých památek byli vždy právě oni střízliví, praktičtí Američané! Jak rychle rozšířily se altruistické zásady křesťanské právě mezi nejdivočejšími nebo mravně nejzchátralejšími národy! Atd. Krátce, faktum je, že člověk bez ohledu na vnější okolnosti má vždy určité kvantum »vyšších« duševních potřeb, které žádají svého uspokojení stejně naléhavě jako ony fyzické.

Znaje tuto pozoruhodnou vlastnost lidské povahy, pojal Mr. Wilkins smělý plán na její ekonomické zužitkování k účelům výdělečným: Hodlal totiž založit gigantský podnik, jakýsi »velkoobchod duševními potřebami«, kde by bylo každému za přístupnou cenu umožněno snadno a rychle ideálním pudům učinit zadost, a tím se jich aspoň pro dohlednou dobu úplně zbavit – výhoda to pro »kupující« obecenstvo přímo neocenitelná, neboť nebezpečí z přílišné ušlechtilosti plynoucí jsou očividná: Nehledě ani k nehospodárné ztrátě drahocenného času, spojené např. při zvýšené citlivosti náboženské s dlouhými modlitbami, s prodléváním v chrámě, s mystickým rozjímáním atd., nebo při nadprůměrné estetičnosti s lekturou lyrických vzdechů či s posloucháním koncertních zvukovin, může se nejprozřetelnější smrtelník v nevčasném záchvatu humanity dopustit činů, jichž později, přišed k rozumu, hořce a ovšem marně lituje. Vysoké často obnosy, věnované dobročinným

účelům, zbožné odkazy, čestná rukojemství, rozličná literární a jiná mecenášství jsou toho zářivým dokladem.

Uskutečnění projektu, jenž by tyto hrozící újmy rázem odstranil, slibovalo tudíž nejen obrovské zisky, nýbrž bylo diktováno takořka i zájmem veřejným. Není proto divu, že myšlenka nalezla rázem pochopení ve vůdčích finančních kruzích starého i nového světa a její realizace stala se jen otázkou času: Do týdne po předložení přípravných plánů sešla se ustavující volná hromada »Psychonecessy«, do tří měsíců zbudovány v jedné z jihozápadních čtvrtí newyorských tři padesátipatrové mrakodrapy a po uplynutí dalších dvou neděl grandiózní podnik slavnostně otevřen.

Jeho vnitřní zařízení, na němž spolupracovalo 18 inženýrů, 9 psychologů, 6 profesorů estetiky, 4 prosluli mravokárci a 2 náboženští blouznivci, bylo pravým triumfem moderní vědy. Celý závod rozčleněn ve tři oddělení, etické, náboženské a estetické, z nichž každému vyhrazena zvláštní budova. Pro přílišný rozsah látky je bohužel nutno omezit se na pouhý stručný, příkladný popis některých důležitějších zařízení; a ohledně ostatních, neméně velkolepých a důmyslných, odkázat na podrobné prospekty, které byly vydány v 41 jazycích (hotentotský, ba ani československý nevyjímaje!) a rozeslány do celého světa.

V oddělení etickém zaujímaly celý dolní trakt fackovací přístroje celkem dosti jednoduché konstrukce: Za pouhý cent bylo lze obdržet ránu libovolné intenzity a obratem nastavit druhou tvář. Opodál nalézaly se malé gramofony, chrlící nejsprostší, nejurážlivější nadávky, které návštěvník mohl pokorně snést a ihned velkomyslně odpustit. V dalším poschodí umístěno asi 40 mrzáků, souchotinářů v posledním stadiu, syfilitiků třetího stupně, rakovinou stižených, epileptiků atd., aby se obecenstvu poskytla příležitost »nemocné navštěvovati« a je utěšovati. Jinde dav vybraných žebráků pečoval o rozvoj soucitu a štědrosti (almužny ovšem zákazníkům po jisté době, kdy vystřízlivění dárcovo již bylo pravděpodobno, co nejnenápadnějším způsobem firmou navráceny). Okolo velikého bazénu v 15. patře procházelo se několik tuctů najatých sebevrahů, jež bylo lze nasazením vlastního života zachraňovat. Ctnostem postu a odříkání sloužily v 18. poschodí zvláštní, prázdnými lahvemi nejušlechtilejších vin a likérů naplněné kabiny, do nichž kajícníci na dobu dle přání 6-72hodinovou uzavřeni a vpouštěním vůní přelahodných pokrmů pokoušeni.

V oddělení náboženském vedle řady různých menších atrakcí, jako sbírky vzácných ostatků, bičovacích automatů pro flagelanty. zdokonalených modlicích strojů pro vyznavače brahmánství atp., vynikal zejména prostranný sál, kde bylo možno telefonicky vyslechnout řeči a naučeni nejproslulejších kazatelů všech zemi i

vyznání. Nescházely tu ani bezvadné fonografické reprodukce mravokárných slov středověkých mystiků, Savonaroly, Konráda Waldhausera, Milíče z Kroměříže aj., sestavené podle zachovaných jejich spisů a recitované předními členy newyorské činohry. Výživnými kořínky bohatou lesní půdou vystlané kabinety 31.-34. patra vzbuzovaly dokonalou iluzi osamělých pousteven, v nichž každému bylo volno za přiměřenou taxu oddávat se anachoretskému životu. Dokonalým komfortem, nejsložitějšími světelnými efekty a vyzkoušenými medii opatřené místnosti pro schůze spiritistů vytlačily rázem zdlouhavé primitivní citování duchů. Důmyslné aparáty, tzv. peccatometry, dovolovaly hříšníkům pomocí přehledných tabulek informovat se o tíži jednotlivých provinění podle měřítka všech předních konfesí světových. Tito mohli se zároveň ihned nejoblíbenějším duchovním otcům telefonicky vyzpovídat a přijmout od nich bezdrátové rozhřešení.

Oddělení estetické učinilo z umělců třídu ještě zbytečnější než dosud. Každému návštěvníku dostalo se tu totiž ve zhuštěné a časové úsporné formě tak dokonalých náhražek estetických požitků, že nejzarytější gurmáni po přímém ukájení svého krasocitu přestali toužit. Barevnou fotografií bezvadně reprodukované obrazy všech starých i moderních mistrů, od originálů vůbec nerozeznatelné, strojově vyráběné odlitky veškerých vynikajících sochařských i architektonických děl, gramofonické koncerty, spojené dle přání s kinematografickými výjevy ze života jednotlivých virtuosů (hlavně tenoristů!) a řada podobných vymožeností postačily každému úplné. Umělé iluminace a výtvory pokročilé dekorativní techniky překonaly hravě všechny krásy přírodní, vzbuzujíce v diváku libovolné nálady, zasněné, bouřlivé, radostné, sentimentální – jakých si právě vyžádal. I o literaturu bylo řádně postaráno: Chtěl-li kdo seznat snadno a rychle některého autora, byl mu výbor jeho básní předveden gramofonicky, obsah jeho povídek, románů a dramat pomoci filmu; pořízena i knižní vydáni předních slovesných prací všech národů dle různých stupnic (od 1/5-1/300) zkrácená, ba celé životní dílo některého spisovatele shrnuto pro lehčí orientaci v jediné je charakterizující heslo, např. Zola zhuštěn v Nietzscheův výrok »radost páchnouti«, 90% romanopisců a memoáristů (ani československé nevyjímaje!) typizováno slovy: »Všeobecné páření« nebo »Hle, čtenáři, jak jsem bohorovný!«

Podnik, který dovedl přirozenou lidskou touhu po dobru a kráse tak levně a rychle uspokojit, těšil se ovšem značné přízni obecenstva a zisky jeho utvářely se úměrně této oblibě. Tak v prvém roce vyplácel 80% dividendu přes ohromné investiční náklady, spojené s budováním filiálek ve všech předních městech zeměkoule. I druhý rok, kdy otevřeno dalších 80 odštěpných závodů, vykazoval

pozoruhodné aktivum. Ale již na počátku třetího správního období nastala v odbytu nevysvětlitelná, katastrofální stagnace, která průběhem doby stále se zvětšovala, strávila záhy rezervní fond a způsobila, že před uplynutími páté bilanční periody počínaly proskakovat pověsti o nastávající neodvratné insolvenci společnosti.

Prostředky, jimiž »Psychonecessa« zbavovala lidstvo jeho ideálních pudů, byly totiž tak dokonalé, tak účinné, že vyléčily po několika málo návštěvách na dlouho i nejsentimentálnější bolestíny, takže brzy téměř nikdo tohoto »odušlechťovacího řízení« nepotřeboval. Většina prováděla věc tím způsobem, že užila en gros veškerých vymožeností podniku najednou – odtud počáteční finanční úspěchy – ale zásobivši se takto na drahný čas předem, trávila z těchto »naketˇasených« výhod a stala se pro obchodní zájmy »Psychonecessy« bezvýznamnou.

Situace byla tedy kritická. Hodnota akcií, jichž nominale bylo 1.000 dolarů a jež kupovány později za sumy až dvacateronásobně, rapidně klesala, až dosáhla 5. srpna nejnižšího záznamu, totiž 46.5 dolaru.

Tento den stal se v dějinách společnosti památný naprosto nepředvídanou událostí, která dala vývoji věci úplně nový směr. Přesné o půl jedenácté vyrukovali totiž na všech světových burzách agenti »uhelného krále« Morissona a do dvanácti podařilo se jim skoupit 9 desetin veškerých Wilkinsakcií, jichž majitelé dověděli se o rozměrech manévru teprve, když již bylo pozdě dorozumívat se o případném zvýšení cen. Finanční kruhy tato překvapující akce dokonale zmátla a zvědavost širší veřejnosti dosáhla nejvyššího stupně. – – –

»Ale, prosím, pánové,« vykládal obklopujícím jej novinářům a zvláštním zpravodajům Mr. Morisson, mladý poměrně muž, hranaté postavy a bystrých černých očí, »nemám opravdu příčiny svými plány se tajit. Projekt můj zakládá se na momentech čistě psychologických a jeho hlavni myšlenky jsou asi tyto: Ve vývoji mravních názorů každého člověka pozorujeme věčný, nepřetržitý boj egoismu s altruismem, boj, tzv. Zla s tzv. Dobrem, dle běžné terminologie. Já sám mezi oběma podstatného rozdílu nevidím, neboť pokládám altruism jen za zvláštní formu egoismu, ale to sem nepatří. Ze stanoviska obchodního zajímá mne pouze jasná skutečnost, že přirozenost lidská kategoricky žádá, aby obě uvedené síly byly stále v rovnováze: Největší padouch stává se dobročinným – obyčejně bezprostředně po dokonaném skutku – aby, jak se říká, smyl svoji vinu, a naopak nejpřísnějších asketů – vzpomeňte jen sv. Antonína – zmocňuje se náhle neodolatelné »pokušení«, tj. touha dát průchod potlačovaným pudům egoistickým. Ostatně není třeba chodit tak daleko: Nesevřelo se

vám, pánové, srdce, když jste si např. při nějaké opulentní pitce náhodou vzpomněli na štědrovečerní rodinnou idylu nebo něco podobného? A nepojala vás naopak při četbě nějakého přeušlechtilého traktátu náhle žádostivost po cynickém, ale hodně cynickém vtipu?«

Mr. Morisson, vida úžas těžko chápajících žurnalistů, lehce se pousmál a pokračoval: »Nepodezřívejte mne však, pánové, že se filosofickými úvahami zabývám z profese – věnoval jsem jim tentokrát jen proto trochu pozornosti, že toho vyžadoval obchodní zájem: Podle mého názoru spočívá totiž příčina úpadku »Psychonecessy« v tom, že poskytujíc lidstvu pouze ušlechtilé, altruistické atd. požitky, porušila onu rovnováhu sil, o níž jsem se právě zmínil, čili jinými slovy uspokojovala jen lidskou touhu po Dobru, úplné zanedbávajíc nutný její korelát, potřebu Zla. Všední, praktický život se svým zápasem o existenci ovšem poskytoval trochu příležitosti k vyplnění těchto zlobných choutek, ale daleko ne tolik, aby se kvalitou i kvantitou vyrovnaly činnosti »Psychonecessy«. Proto lidé, nasytivše v prvém rozmachu svůj hlad po »vznešenosti«, mohli později služeb jejich docela dobře postrádat a výsledek byl, že odbytová krize podniku rok od roku vzrůstala.

Jestliže však já doplním Wilkinsův jinak geniální plán tím, že přidám k nynějším zařízením, jež nazvu prostě »Ústavem Dobra«, zmíněný právě korelát, totiž jakýsi »Ústav Zla«, zjednám v lidském mravním nazírání žádoucí rovnováhu a skvělá prosperita závodu bude zajištěna. – Hle, pánové, proto jsem »Psychonecessu« koupil, a proto započnu již zítra se stavbou »Ústavu Zla«!

Buďte, prosím, ujištěni, že dokonalost jeho nikterak nezadá dosavadním vymoženostem »Psychonecessy«: Najmu lidi, hlavně vdovy a sirotky, kteří si nechají bez hlesu sprostě vynadat, po případě i nabít. Vyrobím živým osobám k nerozeznání podobné automaty, jež bude lze do sytosti vraždit, znásilňovat, mučit, okrádat a olupovat (kořist ovšem bude nutno navrátit). Otevřu hnusný bordel. Budu prodávat nejsilnější lihoviny –«

»A prohibiční zákon?« namítl nesměle kterýsi mladičký, nezkušený novinář.

»Milý hochu, vtipy stranou! Kdo vydává skutečné zákony: parlament či kapitál? – Nu, vidíte. Ale pokračujme: Dám zhotovit perfektní kopie předních uměleckých děl, obrazů, soch atd., a každému bude volno je poplivat nebo jinak zneuctít. Nad sněhobílým mramorem Venuše Miletské umístím splachovací klozet. Zřídím galerii surových karikatur mužů, k nimž i nejzvrhlejší lotr chová zbožnou úctu. Velebné chorály dám spouštět na gramofonech tak rychlým tempem, že dopadnou jako odrhovačky z periferie.

Homéra budu promítat kinematograficky pozpátku. A tak dále. – Uznáte zajisté, pánové, že čas je mi nad jiné drahý a ostatně doufám, že o dalších podrobnostech neopomenete se přesvědčit osobně, jako zákazníci…«

Mr. Morisson byl mužem činu. Neprodleně přistoupil ke stavbě nutných budov, a to nejen v New Yorku, nýbrž i ve všech místech závodů odštěpných. Náklady, k nimž přistoupilo ještě udržování dosavadních pasivních objektů, dostoupily závratné výše, přesahující zdánlivě i síly »uhelného krále«. Ale Mr. Morisson vytrval: Nejprve zdražil uhlí o 10%; pak náhle propustil plnou pětinu horníků, právě těch nejstarších a nejdéle zaměstnaných (neboť tento pracovní materiál považoval za nejopotřebovanější, a tudíž za nejsnáze postrádatelný), ostatním snížil mzdy o 10%; současně zvýšil pracovní dobu na 13 hodin denně; stávku, důsledkem toho vypuklou, zlomil pomocí outsiderů a kajícně se vracejícím bývalým zaměstnancům zredukoval platy o dalších 5%. Zisků těmito opatřeními docílených užil pak k financování nové »Psychonecessy«.

A nechybil ve svých předpokladech: Již v předvečer ohlášeného otevření »Ústavu Zla« tísnily se před vchodem nekonečné fronty občanů všech vrstev. Byvše vpuštěni, nedočkavci kradli, loupili, hýřili a vraždili napořád; ale vzápětí, nasytivše se svých zločinů – psychologická pozorování Morissonova osvědčila se výtečně – dávali se na pokání a chvátali do »Ústavu Dobra« od svých vin se očistit. A nabaživše se vznešených požitků tam konzumovaných, běželi opět vybouřit se do domu nepravostí. Mnozí bohatí zahaleči probili celé jmění, trávíce dny i noci neustálým přecházením z jedné instituce do druhé.

Mr. Morisson stal se vedle »uhelného« také »duchovním« králem světa a v deseti letech koncentroval ve svých rukou tři čtvrtiny národního jmění všech pěti zemědílů. Nezpychl však: Cen uhlí nesnížil, horníkům nepřidal a propuštěné ponechal hladu napospas. Občasné výčitky svědomí utlumil snadno a rychle ve vlastním závodě.

Automobil

I.

(Filologická revue. roč. LXXVIII. č. 25.)

Univ. prof. dr. Josef Rozbíral:

Příspěvky k jazykovědnému osvětlení některých běžných výrazů.

Úvod

Ve statích následujících zabývati se hodlám jevem zajímavosti nikterak postrádajícím, spočívajícím v tom, že přemnohých výrazů v životě všedním běžně užívajíce, skutečností jejich vzniku, původu a filologického rozboru se tknoucích buď vůbec aneb alespoň z převážné části si nevšímáme a jejich osvětlení co do této stránky způsobem hodným politování zanedbáváme. I předsebral jsem sobě za úkol výše zmíněný jazykozpytný rozbor na alespoň některých nejobvyklejších výrazech takovýchto demonstrative provésti se pokusiti a začasté překvapující výsledky tuto docílené formou co možná nejpopulárnější i širší veřejnosti laické přístupnými učiniti. Práci pak svoji v oddílů dvé jsem učlenil, z nichžto v prvém o výrazech původu cizího, ve druhém naproti tomu o oněch původu domácího pojednati hodlám. Uvnitř potom oddílů těchto za příčinou větší přehlednosti od pořádku systematického upustiti a ten samý následností abecednou nahraditi vhodným býti se mi vidělo.

Hlava I. O výrazech původu cizího.

Kapitola I. O výrazu »automobil«.

Jak z výkladů svrchu uvedených se podává, z výrazů cizích co do abecedního pořádku v čele jsoucích na místě prvém o přeběžném a přeužívaném slově »automobil« pojednati sluší.

1. Potažmo k vzniku, historickému vývoji a materiálnému významu jeho ve výrazu »automobil«; níželuvedené jednotliviny bystrému oku pozorovatelovu odhaliti se musí:

a) nejprve předložka »aut« v oko nám padá. Tatoť pak, jak pozdější výklady blíže ještě ozřejmí, jiného původu býti nemůže než onoho, který se podává z anglické předložky »out«, což značí asi tolik, jako naše »mimo«. Za důvod zjištění tohoto uvedeno budiž prozatím toliko tolik, že automobil právě v oblasti anglosaského jazykového rozpětí vynalezen, a tudíž i výrazem z téhož jazyka přejatým nepochybně označen býti musil.

Než pokračujmež:

b) další skupina hlásek »tom« jest nám již s ohledem na předzmíněný anglosaský původ objektu našeho bádáni jasna: »Tom« není než zkráceninou jména Tommy – Tomáš. Jakž sdostatek jest

známo, označují totiž Britové tímto u nich nad jiné populárním jménem předměty své obzvláštní záliby – tak příkladmo nazývali jím za světové války známé svoje dalekonosné dělo. I jest na snadě důminka, že i přístroj daleko oblíbenější, jakýmžto právě automobil býti se jeví, tímto lidovým názvem obdařili;

c) konečně pak ku poslednímu našeho badání článku přihlédnouti dlužno, ke koncovce »bil« totiž, jejížto vzniknutí ve smyslu hořejších vývodů z rovněž anglického slova »bill« zákon, jak na bíledni jest, odvozovati sluší.

2. Jednotliviny tyto tedy takto prozkoumání podrobivše, celkový smysl výrazu »automobil« vyložiti se snažme: A tu pak jakožto překlad nejvhodnější nadzmíněného významu »Tom jsoucí mimo zákon« se nám podává. A konkrétní skutečnosti tuto naši vyvozeninu jen zřejmě potvrzují: Čímže jiným totiž automobil býti se nám jeví. nežliť právě oblíbeným přístrojem – »Tomem« – na nějž v pravdě nižádný zákon se nevztahuje, jenžto na př. fysikální zákony pohybové rychlostí svou přemáhá nebo na př. veřejnoprávné předpisy provozního řádu, jak každodenní zkušenost nás přesvědčuje, respektuje měrou pranepatrnou pro nesnadnou svoji se strany bezpečnostních orgánů zjisti– a dopadnutedlnost? A tak, toto když jsme byli prokázali, vznik a původ slova »automobil« v novém, na prvý pohled snad podivuhodném, avšak ve skutečnosti na ruce jsoucím světlem nám se odkrývá (Příště dále.)

II.
»Sborník pro klasickou filologii«, roč. XXII, č. 13.)
Prof. dr. Vácslav Hnidopich:

Vědec na scestí.

V posledním čísle »Filolog. revue« vyšel svrchované zajímavý článek z pera univ. prof. dra J. Rozbírala, v němžto autor na základě bohatých, více jak 50letou badatelskou činnosti získaných zkušeností původ některých běžných nám slov se stanoviště nauky filologické osvětliti se snaží. Zatím uveřejňuje ze svého bohdá obsáhlého díla první kapitolu, vznikem slova »automobil« se obírající.

Při vší však vštípené nám úctě k p. autorovi, jehožto epochální dílo »O přehlasování samohlásky e v středoturkestanských nářečích« jméno v pravdě evropské mu zjednalo, smlčeti nemohu několikero, proti ve článku nadzmíněném obsaženým vývodům mířících, závažných námitek.

Takť nesluší pokládati za plně přesvědčující předkem přední předpoklad předzmíněného p. autora co do anglosaského původu slova »automobil«, jehožto vznik nikolivěkť tamo, alenobrž naopak v jazycích klassických hledati sluší. Tím samým ale jeho, třebasžeby vysoce důmyslná a překvapujícně originální theorie naprosto padá a objevuje se neobejditedlná nutnost důmněnkou jinakou touž nahraditi.

Na základě pak bližšího sporného předmětu pozorování a za co pramene použití zvláště spisu prof. Grübelmayera »Vergleichende Tabellen der lateinischen und griechischen unregelmässigen Zeitwörter« následující hypothesi u protivě k náhledu prof. Rozbírala položiti se odvažuji a výraz »automobil« v tyto částice rozložiti za jedině připustitelné považuji:

1. Za první složku citovaného slova nesluší míti kmen »aut«, nýbrž prostě citoslovce »au«, výkřik to bolesti, jenžto zajisté vztažmo ku hojným automobilovým nehodám za součástku podstatnou i slovného značeni přístroje onoho pokládati nutno.

2. Že pak druhou částici »tom« z řeckého »stoma« (chrup, zuby) odvozovati dlužno, na snadě jest, anžto při bezprostředně zmíněných nehodách právě k vyražení zubů (N.B. provázených výkřikem »au!«) nejčastěji dochází.

3. Pokud posléze koncovky »– obil« se tkne, tu vyprýštění její z latinského »nobilis« t. j. vznešený tak zjevným jest, že dalšímu dokazování jakožto zbytečnému se vymykati se mi vidí. A vskutkuť: kdo medle bývává vlastníkem automobilů, nežli právě vznešené vrstvy sociálné?

Taktoť tudíž rozebrán, výraz »automobil« u překladu českém nám vyplyne jakožto: »Běda, vznešený vyražeč zubů«, což i se svrchu předsevzatými výklady i se skutečnosti plně se srovnává a za jediné správný výklad velesporné otázky pokládati sluší.

III.

(»Časopis pro vlastenecký jazykozpyt«, roč. XII., č. 8.)

PhDr. Vlastimil Jazykadar:

K problému automobilovému

Československá filologická veřejnost byla v poslední době nemálo vzrušena sporem prof. Rozbírala s prof. Hnidopichem o původu slova »automobil«. Mám-li vyjádřiti své stanovisko k oběma theoriím, musím přímo říci, že obě pokládám za úplné nesprávné a pochybené. Oba páni profesoři nedovedli se totiž dosud vymaniti z osidel německé pseudokultury a hledají vznik sporného výrazu

všude jinde než tam, kde je skutečný pramen všeho moderního názvosloví: ve Slovanstvu a jeho bratrské Francii.

I laikovi je na první pohled jasno, že slovo »automobil«, skládá se ze tří částí: z francouzského »aout« – srpen, »homme« – člověk a koncovky »obil«, která není než zkráceninou ryze české, ryze slovanské »kobyly«. Znamená tedy »automobil« vlastně »srpnový člověk-kobyla«, ke kterémužto překladu nás vedou ostatně i důvody věcné: První automobil objevil se v pařížských ulicích, jak nepochybně prokázáno, právě v srpnu, A co se týče slov »člověk-kobyla«, – můžeme si mysliti vhodnější označení pro přístroj, který plně nahrazuje funkce dosud zastávané koněm, jenž však nad tohoto vyniká svými schopnostmi takovou měrou, že se blíži téměř samému člověku?!

Z tohoto jediné možného výkladu je patrno, jak hluboké kořeny zapustilo již v minulosti přátelství česko-francouzské, jehož nerozbornost je nejpevněji utvrzena vzájemným pronikáním obou národních kultur. A může býti pro toto pronikání, pro tuto kulturní souvislost jasnějšího příkladu než právě uvedený?

Předkládáme československé veřejnosti na uváženou v naději, že se nám podařilo získati nový argument proti nesvědomitým štváčům, snažícím se nahraditi jediné možný, frankofilský směr naší zahraniční politiky pochybnou germánsko – bolševickou orientací.

IV.
(Zvláštní vydání všech pražských večerníků.)

Tragická událost.

V Praze, 31. února. (ČTK.) Včera o 11. hod. dopol. na Václavském náměstí uvedl se nevysvětlitelným dosud způsobem za nepřítomnosti řidičovy automobil č. A 5894 sám od sebe do pohybu a rozejel se plnou rychlostí do středu jízdní dráhy, kde právě stáli, zabráni v živý rozhovor, slovutní naši učenci, univ. prof. Josef Rozbíral, prof. dr. Vácslav Hnidopich a PhDr. Vlastimil Jazykadar. Stroj vjel do skupiny vědců s takovou vehemencí, že, než bylo možno ohrožené varovati, ležely na dlažbě tři k nepoznání zohavené mrtvoly… Ale nedosti na tom: řídítka automobilu se z důvodu rovněž dosud nevysvětleného stočila tak, že vražedné vozidlo, opisujíc uprostřed náměstí malé kruhy, vždy znovu přejíždělo tělesné pozůstatky nešťastných obětí, až nezbylo z nich než několik cárů zkrvaveného masa. Pak teprve podařilo se na rychlo přivolaným hasičům rozzuřený přístroj zastaviti.

Tolik úřední zpráva. Tragickým shlukem dosud nedosti jasných okolností oloupil tedy osud naši vědu opět o… (následují tři

nekrology, dlouhé právě tak, aby vyplnily všechny sloupce zvláštního vydání od úřední zprávy až k několika na rychlo objednaným inserátům).

Dánové v Praze

»Výborně! Výborně!!«

»Sakra, ‚sou to ale chlapi! Koukni jen toho levýho beka!«

»No, víš, ale na Vaníka je přece jenom tuze krátkej!«

»Tak – tak – podej! – – tak – – a teď centr – a piš! – Gó – aut. Sakra, ta Slávka hraje dneska jako svázaná!«

»No, dobrý – – tohle bylo správný – – Jakejpak ofsajt? – – To přece nebyla žádná surovost – dyš se mu plete pod nohy, tak ho musí narejt – – Výborně!! – Jo, pane, Ráca! Na toho si nepřídeš!«

»Co? – – – Roh. – – Gg – škoda, aut. Maj holt smůlu. – Taky málo střílej‘!«

»Hergot, holka, koukni, ten je jako Psilandr – voni ty Dánové… Ruka!! – Soudce mlha!! – – Hipp, hipp! – Tak, a sedl! – Jo, ale až zejtra!« – – – –

Těmito a podobnými poznámkami glosoval průběh zápasu dav, kondenzovaný kol mne a přítele Vopičky. Před námi stáli a špičky naší obuvi sešlapávali tři blahobytní sportovci, v občanském životě zřejmě keťasové, kteří neseděli v lóži jen proto, že veškeré keťastvo pražské by nepojala ani desateronásobné zvětšená tribuna, a kteří byli tudíž nuceni spokojit se místem k stání. O naše záda se opíralo několik mladistvých fotbalových nadšenců. Po boku přítele Vopičky sotva dýchaly obdivem a napětím dvě dívky v stáří od 16-18 let, kdežto moji pravici tísnil muž původu ne-li žižkovského, tedy jistě aspoň košířského. (Všechny mé návrhy na vzájemnou výměnu míst přítel Vopička bryskně odmítl.)

Boj zuřil neztenčenou prudkosti.

Nevím, které dobré či zlé božstvo vedlo jeho jazyk, ale Vopička při skvělém útoku dánského levého křídla náhle zvolal:

»Hipp, hipp, Nielsen!«

A rovněž nevím, co mi v té chvíli zmátlo řeč, takže jsem přeměnil slovosled poctivého českého rčení: »Eh, to se vr!« na »Eh, vr se!«, což vypadlo přesně jako dánské »Översee«.

Ale tyto dvě zcela mimovolně pronesené věty projevily účinky dalekosáhlé a námi naprosto nepředvídané: Jeden z blahobytných sportovců se totiž kradmo poohlédl a zašeptal svému sousedu tak tiše, že ho bylo slyšeti jistě až na druhou stranu hříště.

»Slyšel’s je, jak mluvěj? To ,sou jistě taky ňáký ty Dánové!!«

Právě byl odpískán halftime. což rovněž přispělo nemálo k faktu, že jsme se rázem stali předmětem pozornosti celého okolí. Za několik vteřin rozvířila se obecenstvem zpráva, že »ty dva čahouni tam ,sou taky vot těch Dánů«.

Ozářen náhle odvážnou myšlenkou, prohodil jsem hodně nahlas k svému příteli:

»Koevenhagen National-Tidende Boldklubben af-Rosmersholm Alving Solness Dagmar Strange Ebbesön.«

»Dagfin Bonde Kattegat Jutland Storting Frau inger af Östrot?« otázal se tento.

»Kamraterna Peer Gynt Malmö!« zněla má lakonická odpověď.

Rozměr oči i úst tří blahobytných sportovců-keťasů se nejméně ztrojnásobil, mladiství fotbaloví nadšenci oněměli a přestali nám sypat popel svých cigaret za krk, spanilejší z obou dívek děla ke své společnici: »Heleď, Máňo, ten blond – – – to je pardál!« a muž původu ne-li žižkovského, tedy jisté aspoň košířského, který mi právě vytahoval z kapsy peněženku, pustil ji zas uctivě zpět. Touha navázat s námi přátelské styky stala se všeobecnou a neodolatelnou.

»Nychc frštén dajč?« odvážil se konečně oslovit Vopičku jeden z mladistvých nadšenců.

»My ne-roz-umíme čech-oslove-nsky« odvětil tento sice plynně, ale s přízvukem pochopitelné cizím.

»Wir Danmark,« dodal jsem na vysvětlenou.

To rozhodlo. Sympatie sousedů stávaly se stále spontánnějšími a naše autorita stále velebnější. Zasypáni přívalem otázek, mohli jsme ovšem, neznalí zdejšího jazyka, odpovídati jen vlídným pokrčováním ramen.

»Koukni, jak mu leze vzadu krabátle,« prohodila jedna z dívek.

»Počkej, já si jí ustřihnu kousek na památku,« děla její průvodkyně, »ale ten druhej Dán je docela nevorazýrovanej,« dodala, kynouc Vopičkovi.

»Ty troubo, kdybys věděl, jak seš blbej!« oslovil mne, patrné jat žárlivostí, jeden z mladistvých nadšenců, ale byl soudruhy za tuto beztaktnost vůči ušlechtilému cizinci na místě zlynčován.

»Eště dobře, že mu nemohli rozumět,« ospravedlňoval kdosi mírnost tohoto trestu.

»On parle français?« obrátil se na mne náhle jeden z domnělých keťasů.

»Ameroggen, tres peu, monsieur, seulement quelques mots,« opáčil jsem rozpačitě.

»To je dobře, já totiž taky neumím.«

»Vous etez de la Kodaň?«

»Vuj, mesjé, de Boldklubben af Koevenhagen.«

Tak jsme se bavili: Mači, který se zatím opět započal, nikdo již nevěnoval pozornosti, neboť tato se koncentrovala plně na náš impozantní zjev. Jen góly s povděkem kvitovány. O posledním z nich, jímž Slavie vyrovnala, vyslovil se Vopička znalecky:

„Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους, Aaland Kalevala fjord, οὗτοι δὲ ἄνθρωποι βόες εἰσίν.“

„Dageblaated Rasmussen, ty a rézón, εἰσίν ἰδιῶται μέγιστοι,“

souhlasil jsem a dal se do tleskání.

»Jo, panečku, to ‚sou žentlasové, to je hned na nich vidět! Tuze nóbl zrovna nevypadaj, ale přece se na nich hned poznaj slušný lidi!«

Zápas skončil, a tím také, jak jsme se domnívali, naše nenadálá sláva. Nevyzpytatelny jsou však cesty osudu: Jeden z domnělých keťasů po kratší úradě s kolegy a po delším rozpačitém váhání nás totiž oslovil:

»Pánové, račte odpustit naší smělosti, ale nebylo by Vám snad libo přijmouti nejuctivější pozvání… k utvrzení česko-dánských styků…«

Bohužel jsme nerozuměli.

»Mlč,« ozval se druhý, »já jim to vyekšplicíruju lepší: Mesjés, ne vulevú pas… währe nicht gefällig heute Abend (Jak bych to tak řek‘: »S náma jít na flám?«) avek nú alé… mit uns gehen auf ein supé, dyné, dežené, flám, vén Šampaň, frajndšaftliches Banket… dänisch-čechoslovak-soár…«

Naše chápavost neobyčejně vzrostla. Vyměnili jsme s přítelem Vopičkou několik vět, jež nám z Platonova Kritona utkvěly v paměti, což vzbuzovalo dojem, že váháme pozvání přijmouti. Konečně se však blahosklonný Vopička dal přece obměkčiti:

»No si vu vulé, mesjé, alzo yes«

Krátce, výsledek dorozumívací akce, vedené všemi výrazovými možnostmi dánštiny, češtiny, němčiny, franštiny a posunčiny, byl, že jsme se všichni, totiž 3 blahobytní sportovci, 4 mladiství nadšenci, 2 spanilé dívky, 1 muž původu ne-li žižkovského, tedy jistě aspoň košířského, přítel Vopička a já, odebrali rovnou ze hříště do chvalné známé vinárny, již budu krýt pseudonymem třeba »Château Briand«. Útratu ovšem slíbili vzít na se rukou společnou a nerozdílnou tři sportovci – keťasové – tak byli opojeni myšlenkou důstojné propagace přátelských styků česko-dánských. Proto také

ani mne, ani přítele Vopičku nezarazil nedůvěřivý pohled našeho starého známého, vrchního číšníka pana Čipery, který měl na základě dlouhodobých zkušeností o našich platebních schopnostech svůj ustálený názor.

Spanilejší z obou dívek usadil vedle sebe hanebník Vopička, kdežto mně bylo se spokojit s její méně krásnou, tím více však štěstím a pýchou zářící družkou. Když pak nám byly předloženy nejjemnější výrobky francouzské kuchyně a před každého postavena láhev šampaňského, uznal jsem za vhodno pronést vřelý, nadšeným potleskem často přerušovaný přípitek bratrskému národu československému, který se skládal:

a) asi z 20 mi známých veršů Iliady (od Μῆνιν až po κοσμήτορε λαῶν);

b) vybraných názvů spisů Drachmanových, Ibsenových, Björnsonových a Hamsunových;

c) z 12ti dánských měst, řek a zálivů;

d) z několika indiánských výrazů, pochycených kdysi z četby Mayových románů:

e) z trojnásobného bouřlivého »Nazdar!«, proneseného podivuhodně čistou (na cizince) výslovnosti a provázeného nadšenými ovacemi dánské říši a jejím důstojným representantům, totiž Vopičkovi a mně.

Uchváceni pohostinnosti bratrského národa československého, dopíjeli jsme blaženě třetí láhev Château Palugyaye, když tu náhle vstoupil do místnosti jakýsi muž inteligentní tváře; jeden z našich hostitelů-keťasů se k němu ihned vrhl: »Aá, to je štěstí! To je náhoda! Tady – dovoluji si představit – pan Vymazal – pojďte si jen k nám sednout! Konečně se s našimi hosty dorozumíme: On totiž pan Vymazal umí výborně dánsky!«

Stiženi důsledkem těchto slov náhlou nevolností, zhroutili jsme se s přítelem Vopičkou pod stůl. Nastal všeobecný shon a zděšeni. Kdosi chtěl telefonovat pro ochrannou stanici. Tu však vystoupil jako deus ex machina vrchní pan Čipera a prohodil dobrácky k našim hostitelům:

»A z toho si, pánové, nic nedělejte! To voni se pan Vopička a pan… (řekněme XY, totiž jako já) dycky tak zlejou, já je znám! Chodili sem už jako kluci…«

Bylo by zbytečno a trapno líčit další průběh odhalování naší totožnosti a úpadku naší slávy. Připomenout sluší jen dvojí:

1. že muž původu ne-li žižkovského, tedy jistě aspoň košířského,

využiv nastalého zmatku, zmizel sice bez pozdravu, za to však s peněženkami našich nezapomenutelných vínodárců;

2. že žádný ze šutů, provedených během zápasu Boldklubben-Slavia nebyl tak razantní jako onen, jehož působením jsme s přítelem Vopičkou vylétli ze dveří »Château-Briandu«, obepsavše ve vzduchu parabolu o průměru neobyčejně vysokém.

–1

Konečné nadešel osudný onen den: Ve čtvrtek znamenána v Curychu naše koruna 0 a v pátek –1.

Lidský duch, nezvyklý pohybovati se v hodnotách »nalevo od nuly«, dovedl by si jen velmi těžce představit k převratnému tomuto faktu se připojivší důsledky, ale zběžný pohled do zachovaných soudobých kronik poučí dostatečné o jejich absurdnosti a dalekosáhlosti.

Vůdčí princip celé dosavadní morálky, hromadění peněz pro ně samotné. »l’argent pour – l’argentismus«, možno-li se tak vyjádřit, změnil se totiž v pravý opak a bankovka, dosud všemohoucí představitel a zdroj veškerých myslitelných požitků fyzických i duchovních, stala se přeobtížným břemenem, jehož se každý snažil zbaviti stejné usilovně, jako kdysi toužil po jeho nabytí.

Nejhůře ovšem byli postiženi nešťastníci, kteří v chvályhodné obezřetnosti shromáždili co největší množství papírových pokladů v punčochách a slamnících pro nejisté časy budoucí; z mnohého zámožného venkovana stal se tak přes noc nejpolitováníhodnější ubožák. Ale ani ti, již uložili svoje hotovosti u bank, neunikli krutému losu: Ačkoli totiž veškeré úvěrní ústavy otevřely osudné oné noci úmyslně dokořán dvířka nedobytných pokladen a ocelových schránek, shledaly následujícího jitra s hrůzou, že jich nejen nikdo nevyloupil, nýbrž naopak, že vklady se až zdesateronásobnily; odvážní zlosynové využili totiž nestřeženosti sejfů k tomu, aby tajně do nich vpašovali ze svých movitostí, co jen mohli.

Obchod nabyl forem nevídaných: Kdo si koupil napřiklad housku, obdržel k tomu ještě 50 hal., a kterému občanu zachtělo se lahve Ia. francouzského šampaňského, dostal vedle balíku státovek pěknou peněženku nádavkem.

Věřitelé prosili na kolenou dlužníky, aby od nich přijímali i nadále bezúročný úvěr v neomezené výši, kdežto tito přicházeli s usměvavou tváří vyrovnávat svoje dávno promlčené závazky. Tím se stalo, že bohémové, studenti a staropenzisté zaujímali znenáhla v

obecné úctě a vážnosti postavení bývalých kapitálových matadorů.

Továrníci nabízeli dvacateronásobné zvýšení mezd, dělníci vymiňovali si v kolektivních smlouvách bezplatnou práci přes čas, nezaměstnaní odmítali přijímat sebemenší podpory. Dosíci podřízeného místa ve státní službě stalo se vzhledem k výši vyplácených gáží předmětem tajných snů kdysi úspěšných burzovních spekulantů.

Nakladatelé uznali, že spisovatelům jako hlavním původcům díla náleží vlastně plných sto procent čistého výtěžku z jejich knih, literární braky zanikly, vydávány jen práce skutečně hodnotné, vědecké i beletristické.

Vysocí hodnostáři, zvláště pak exponenti politických stran, zaujímající čelné funkce při ústředních úřadech, prohlásili jednomyslně, že chtějí nadále vykonávati své povinnosti bezplatně z čisté, nezištné lásky k republice a obecnému blahu. Vůbec rozkvetla solidnost a poctivost měrou nevídanou: kdo se pokusil o úplatek, byl okamžitě bez milosti udán, ba i spropitné odmítal každý, hotelové vrátné nevyjímaje.

Divadla a biografy zely prázdnotou, neboť každý jejich návštěvník nalezl na svém sedadle balíček tisicikorunovek. Profesionální atleti již před počátkem zápasu lehali si na lopatky, aby nemusili přijímat odměny určené pro vítěze, boxeři si vymiňovali nést útraty pohřbu poraženého odpůrce.

Stát dosáhl rázem rovnováhy v rozpočtu. Daně odvedeny vzorně, dávka z majetku ve třech dnech do posledního haléře splacena, berní defraudanti docházeli kajícně k finančním úřadům a platili bez reptání nejvyšší pokuty za nesprávné fase. Lichváři se sami udávali, bili se v prsa a prosili, aby jim peněžité tresty nebyly ukládány podmínečně. Na ulicích lidé úmyslně porušovali z pochopitelných důvodů dopravní řád, v elektrikách kupovali za každou stanicí nový lístek, a přišel-li revizor, zkroušeně prohlašovali, že žádného nemají, jen aby mohli platit trest.

Kapsáři a zloději řádili neslýchaně, poctivý občan, vyšedší z domova s prázdnou kapsou, nebyl jist, nevrátí-li se zpět jako mnohonásobný milionář. Na opuštěných místech pocestní přepadáni a zašívány jim do oděvu státovky, ba leckterý zhovadilec neváhal ani vplížit se pod rouškou temnoty na hřbitov a cpát tam mrtvolám do rakví svazky cenných papírů. Policejní ředitelství musilo zřídit zvláštní oddělení pro registraci poctivých nálezců, kteří denně v masách přinášeli pohozené ceniny a dobrovolně se vzdávali nároku na desetiprocentní náhradu.

Nevěsty bez věna nestačily odbývat nápadníky, dolarové princezny uvadaly v panenství.

Měšťanské strany odklonily se od zásady posvátnosti soukromého

vlastnictví, prohlásivše se pro teorii třídního boje a společenství veškerých statků. – Strana živnostenská podala vládě memorandum, žádající uvaleni 1000procentní přirážky k dani z obratu. Lidovci skládali hromadně slib chudoby a chtíce dokonalými býti, rozdávali podle slov Písma, což jejich bylo, rychle mezi ubožáky o finančním převratu dosud nezvěděvší.

Vláda ukázala se v kritické situaci bezradnou. Svolala sice Národní shromáždění, ale toto sjednotilo se jedině na opatření, aby výplata diet byla okamžitě zastavena, neboť vděk lidu a vědomí vykonané povinnosti má poslanci být nejlepší odměnou za všechna odříkání, jež namáhavá jeho funkce s sebou přináší. K projednání ostatních otázek zvolen zvláštní subkomitét, ale práce se v něm prodlužovala do nekonečna vzhledem k zákazu přijímat za činnost tam vyvíjenou jakékoli náhrady.

Konečně ministr financi podal demisi a na jeho místo jmenován jiný, povoláním prostý chalupník, ale dobrý straník a zasloužilý organizátor zemědělských družstev obstarávajících hromadný nákup umělého hnojiva. Tento pak vida, že věc přes nepřetržité porady zmíněného podvýboru se neblíží rozřešení, vyjádřil se v interviewu ke kterémusi zahraničnímu žurnalistovi, že »se do toho tedy sám vloží« a opatřiv si příslušné učebnice, zahloubal se s nevšední pílí do matematiky a národního hospodářství.

Dlouho nepřinášela jeho námaha kýžených výsledků. Již již chtěl všeho nechat a navrátit se jako Cincinnatus do své skromné chaloupky, když jednoho večera dospěl ve studiu algebry k místu, vysvětlujícímu, že –1 x – 1 = + 1

Tvář ministrova se náhle rozzářila. Svolav telefonicky zástupce denního tisku, prohlásil, že situace je zachráněna a objasnil jim ihned svůj geniální finanční plán, na jehož základě měla býti pokleslá valuta sanována a hospodářský život uveden do starých kolejí: Stáhnuv totiž veškeré státovky z oběhu, dal je prostě přetisknouti znaménkem x, čímž hodnotu jejich, sníženou zatím na – 108.5, učinil nejen opět kladnou, nýbrž i způsobil, že se vyšvihla rázem k výši nikdy nebývalé, překonavši mžikem i holandský zlatý i americký dolar…

A staré dobré časy znovu se vrátily: Venkované schovávali své hotovosti do punčoch a slamníků, potraviny podražovaly, státní úředníci stahovali opasky, exponenti politických stran, zaujímající čelné funkce, prohlásili jednomyslné, že pracují sice výhradně v zájmu republiky a obecného blaha, že však každý dělník hoden jest mzdy své, továrnici poukazovali na nutnost »stabilizace výrobních nákladů«, hosté spropitné neplatící ignorováni, boxeři donuceni pohřbívat se na vlastní útraty, rozpočet ministerstva školství seškrtán na setinu, dávka z majetku odložena na neurčito, pasažéři

elektrických drah na otázku průvodčího: »Chybí někomu lístek?« zarytě mlčeli, zloději opět kradli tajně, keťasové veřejně, do týdne přeloženo a vrženo na trh osm dvacetitisícových vydání padesáti sentimentálních a lascivních románů, kdežto díla vědecká prodávána papírnám na kilogramy. Strany měšťanské prohlásily, že sice nejsou proti mírným, pozvolným sociálním reformám, ale že soukromé vlastnictví a osobni iniciativa musí být rozhodně zachovány, a v Národním shromáždění přijat aklamací návrh, aby diety byly nejen obnoveny, nýbrž i zadržené v plné výši nahrazeny.

Když pak v novinách zakrátko objevily se první zprávy o hladem zemřevších státních zaměstnancích, umělcích a staropenzistech, spatřováno v tom neklamné znamení, že krize je definitivně překonána a nevýslovný jásot všeho lidu neznal mezí.

Pymon

Tak dlouho jsem přemýšlel, tak dlouho kombinoval nejrozmanitější slabiky i písmena, až jsem objevil zázračné ono slovo: Pymon. – Ano, to byl výraz, jehož se mi právě nedostávalo. Zaznamenal jsem jej okamžité do notesu.

*

»Co soudíte, pánové, o včerejší Pymonově řeči na janovské konferenci?« otázal jsem se následujícího jitra kolegů v úřadě.

»Hm… totiž, Pymonově? Ano… Vlastně, přiznávám se, že jsem dnes ještě ani pořádné nečetl noviny… spěchal jsem jaksi…« vymlouval se dosti neobratně kolega Novotný a rychle se zabořil do práce.

»Ovšem, že jsi nemohl číst,« opáčil posměšně jeho soused Novák, »známo, že přelouskáváš vždy nejprve nabídnutí k sňatku, pak »různé zprávy«, nebo »ze soudní síně«, kdežto k vážným věcem se dostaneš teprve, zbude-li ti náhodou čas. – Ale co se té Pymonovy řeči týče: Myslím, že přinese rozhodný obrat, neboť u státníka, jakým je Pymon, každé slovo…«

Vstoupil šéf, i umlkli jsme.

*

Když mi přítel prof. Vomáčka, známý národohospodářský pracovník a redaktor příslušné rubriky kteréhosi předního deníku důkladné

vysvětlil svoji peněžní teorii, která sice zdánlivé vycházela z Knappa a ve svých výsledcích se na oko shodovala s Liefmannem, ve skutečnosti však dle tvrzení přítelova byla zaručené nová a vzácné originální, odvětil jsem:

»Dovol, abych byl upřímný: Ač tvůj názor obsahuje nesporné mnoho bystrých postřehů, nelze mu přece bohužel přiznat původnosti, neboť jistě tobě dobře známá teorie Pymonova…«

»Py-monova?«

»Nu, ano, Pymonova, nebudeš mi přec namlouvat, že neznáš Pymonovy teorie, ty, takový národohospodář!«

»Ovšem, že znám… ba studoval jsem ji, možno říci, velmi důkladně… ale přesto… ostatně odpusť, právě přijíždí moje elektrika – na shledanou!«

Téhož večera spálil prý přítel Vomáčka pět let připravovaný habilitační spis.

*

»Jak se člověk tak často přistihne při horentní nevědomosti!« stěžoval si mi kamarád ze studií Procházka, »včera se mne na příklad kluk ptal, proč jsou vlastně v zimě dny krátké a v létě dlouhé – a věř, nedovedl jsem mu to vysvětlit!«

»Ale to je přece velmi jednoduché,« usmál jsem se, »což se nepamatuješ na tzv. Pymonův zákon?«

»Ach, bože, ovšem! Vidíš, jak člověk hloupne! Samozřejmě, přeci Pynomův – totiž Pymonův zákon – co se nás toho ve škole nadřeli! Stárneme, milý brachu, stárneme…«

»A našich duševních sil ubývá!« dodal jsem zamyšleně.

*

»Oh, Romains! Arcos! Duhamel! Jammes! Vildrac! Ta něha, ta pokora, ta naivnost, ten soucit…« vzdychala na five-o-clocku moje sousedka, slečna Votrubová, »lze si představit něco jímavějšího, než takový »Život mučedníků«?«

»Máte pravdu: obdivuhodné! Jediný snad Pymon mohl by se vyrovnat…«

»Oh, Pymon! Čarovný Pymon! Jeho písně jsou vlastně ještě něžnější Duhamelových…«

»Ještě pokornější!«

»Ještě naivnější!!!«

»Ještě soucitnější!!!«

Slečna Votrubová vrhla na mne bolestný, ale zřejmé obdivuplný. ne-li zamilovaný pohled.

*

»Co je to za květinu, drahoušku?«
»Pymonka přeci, raná Pymonka, můj poklade! Což ji nepoznáváš?«
»Ah, zajisté, poznávám! Binomka… Pitomka… tak časně vykvetla…«
Propadli jsme sentimentalitě.

*

»Čéče, nepymonuj slušný lidi!«
»Co – co? Pymonovat? Co je to?«
»Ty nevíš? Nejnovější podskalské úsloví! ‚Pardál' už vyšel z módy – opravdu's to ještě nikde neslyšel?«
»Právě, že mi to bylo už tak často řečeno… Jenže dosud nevím, co to vlastně znamená…
»Co to znamená? Hm, těžko vykládat… to je tak něco jako… inu, prostě, pymonovat… nepřeložitelné…«
»Aha, už chápu. Ano: pymonovat!«

*

Debata se sousedním stolem v Bradanovičově vinárně nabývala stále větší živosti.
»Milý pane, máte to marné: Předpokladů pro nějakou sociální revoluci u nás nikdy nebylo a nebude – naše poměry jsou celkem konsolidovány, jsme země odkázaná na vývoz… ostatně si laskavě přečtěte, jak na tento problém pohlíží sám Pymon!«
»??«
»Nu, ano, velectěný pane, Pymon! Či vám snad toto jméno není známo? – Hle, zas jeden výtečník, který se ohání komunismem a nečetl, možná, ani Pymona! Víte vůbec, mladíku, že existuje jakýsi Lenin?«
»Bez osobních urážek, prosím! – Pymona jsem studoval ještě důkladněji než vy! Nevím jen, na který z jeho spisů narážíte: Na »Diktaturu proletariátu« nebo na »Vědecké předpoklady přímé akce mas«?«
»Míním, pane, jeho »Social forces« – dílo nebylo dosud přeloženo a znalost angličiny u vás ovšem předpokládat nemohu!«
Ani šest čtvrtek »Opolu« nenavrátilo rozdrcenému soupeři duševní rovnováhu, a naopak, docela ho připravilo o tělesnou.

*

»Tak, pane vrchní, třeba jeden ten přírodní řízek, ale s pymonskou omáčkou, ano?«
»To snad, prosím…«
»Nemáte? Hm; bylo mi řečeno, že váš hotel náleží k prvotřídním – že máte francouzskou kuchyni…«
»Ó, prosím, prosím. Rozuměl jsem jen špatně: Jeden přírodní řízek s pymonskou omáčkou račte si přát; prosím, okamžité…«
Omáčku přinesl hovězí.

*

Elektrika byla nabita.
»Člověče, už jste mi potřetí šláp‘ na nohu – vy Pymone jeden!«
»Co? Co?? Pane, jste-li inteligent, legitimujte se mi! Podám na vás žalobu pro urážku na cti!«

*

Den poté, co jsem uveřejnil obsáhlý, tklivý a starožitnickým citem oplývající článek »Zapomenutá památka«, požádal mne »Klub za starou Prahu«, abych převzal vedení vycházky, která měla být podniknuta k tzv. Pymonově lípě, památnému to stromu, o němž právě moje stať pojednávala.
Společnost sešla se četná, mnohý Zastarouprahuklubista neváhal přivést ani ženu a dítky, aby byly přítomny slavnostnímu aktu. Dovedl jsem výletníky k jakémusi osamělému stromisku (byla-li to zrovna lípa, nevím) za Strahovské lomy a tam měl půlhodinnou přednášku o úctě, kterou jest každý, nejen český, nýbrž i vůbec kulturní člověk povinován k rostlině, v jejímž stínu stařičký Pymon rád si hověl a naslouchal šveholení ptáčků její korunu obývajících.
Muži nebyli dojetím schopni slova. Ženy vzlykaly. Dítky hrály opodál se scíplým potkanem fotbal. Jen jeden hoch, který mi byl již od počátku svou nezřízenou zvědavostí protivný, lokal dychtivě má slova, a když jsem za bouřlivého potlesku skončil, otázal se dotěrně:
»A kdo to vlastně byl ten Pymon?«
»Mladíku, to byste měl vědět!« opáčil jsem mravokárně, »ostatně se tomu přiučíte záhy ve škole.«
Nesympatický výrostek však vedl stále svou: »Ale já bych rád věděl už teď, kdo ten Pymon byl!«
Chtěl jsem ho prostě ignorovat, když se k mému zděšení přidal kterýsi úctyhodný, letitý pán k nevychovanému výrostkovi pokorně pronesenou otázkou:
»Skutečně se přiznávám, velectěný pane… nemějte mi, prosím, za zlé… jsem člověk starý, nevzdělaný… vyšinul jsem se vlastní tvrdou

prací… ale odpusťte, také bych byl velice povděčen za poučení, kdo onen Pymon…«

Povzbuzeno jeho příkladem, doznalo rázem všech 18 shromážděných klubistů a 12 klubistek svou totální ignoranci a žádalo bouřlivě data o osobnosti, životě a díle velikého Pymona…

*

Zabýváme se neradi podrobně nepříjemnými vzpomínkami, a proto ani já nebudu líčit, co následovalo. Podotknu jen, že zpráva o této ostudě rozšířila se rázem v kruhu mých přátel a známých, takže do týdne stal jsem se společensky nemožným. V úřadě mne jinak nezdravili, než »Tě Pymon!«, přítel národohospodář Vomáčka vymáhá na mně cestou sporu náhradu za zničený habilitační spis, z domu nevěstina mne prostě vyhodili, na jídelních lístcích pražských restaurací nevyskytuje se již »sauce á la Pymon« a gentleman, který mne pohnal před soud pro urážku na cti, rozšířil svoji žalobu o přestupek § 308 (šíření falešných znepokojivých pověstí nebo předpovědí).

*

Zvolil jsem jediné možné východisko: Zpeněživ skrovné svoje jmění a zpronevěřiv neskrovný obnos v úřadě, vystěhoval jsem se do východní Bolivie a založil tam malou farmu, kde dalek ruchu světského, neznám a zapomenut kochám se krásami panenské přírody. Farma utěšeně vzkvétá, a bude-li mi osud příznivý, vzroste záhy v pěknou usedlost.

Letní chatu, v níž přebývám, nazval jsem »Pymonií«.

Řečnické cvičení

Tvář třídního profesora Jana Chladozuba, vyučujícího oktávu čsl. státního gymnasia v Praze XV. jazyku českému, latinskému a řeckému, nabyla slavnostního výrazu.

»Mjo,« započal obvyklým úslovím svoji přednášku, »toto jest potřebí si zapamatovati: Příští hodinu bude nám zahájiti podle učební osnovy, mjo, řečnická cvičení. A jest potřebí si zapamatovati, že, mjo, na tato řečnická cvičení zvláštní důraz klásti budu, poněvadž právě v naší době umění řečnické jest takořka základem životního úspěchu. Mjo. Témata jsem pro vás vyvolil tři: »K. J. Erben,

jeho život a dílo«, »O důležitosti kyslíku« a »Vznik novočeského divadla«. Avšak daleko více mne, mjo, potěší, vybéře-li si každý z vás nějaké téma vlastní, odpovídající nejlépe jeho zvláštním zálibám a náklonnostem. A jest dále potřebí si zapamatovati, že úspěšnost jednotlivých vašich přednášek bude míti rozhodující vliv nejen na známku z češtiny, nýbrž, mjo, i na posuzování celkového prospěchu při nastávajících zkouškách maturitních. Doporučuji tudíž, abyste těmto cvičením věnovali ve vlastním zájmu píli co největší. Mjo. Toto jest tedy potřebí si zapamatovati.«

Ctižádost studujícího Václava Šmejce byla těmito slovy vystupňována na nejvyšší míru. Naskytla se mu totiž konečně příležitost všemu světu ukázat, jak hanebně byl dosud podceňován jeho všestranný talent, jak těžkou křivdu na něm páchal profesorský sbor, neuznávaje pro několik nahodilých neúspěchů jeho mimořádných schopností, a konečně, jak vůbec je nezdravý celý náš výchovný a vyučovací systém, dopouštějící anomalii, že např. takový osel Šembera je primusem, kdežto on, Šmejc, musí se stále prodírat úskalím cenzur a reparátů.

Teď však bude jinak: Pronese řeč, která ozřejmí i nechápavému mozku Chladozubovu, jak ohromný duch se skrývá v nenápadné tělesné schránce tohoto dosud skoro permanentního kandidáta »prasknutí«! Ó, jak budou kantor i ten ignorant Šembera vyvaloval oči, až zcela nenuceně, v lehce ironickém postoji, trochu ledabylým hlasem počne mluvit o… ano, o čem: Témat je ovšem spousta, ale k nějaké plesnivé slátanině á la »Krásy cestování« nebo »Dějiny bojů o Rukopisy« se nesníží. Naopak vyvolí si předmět, který obsahem i formou přednesu, ba každým slovem, každou vzdálenou narážkou podá překvapenému posluchačstvu důkaz, že před ním stojí muž, ano, celý muž hlubokého vzdělání, jemné kultury umělecké, hotového světového názoru, zkrátka nedoceněný genij, který si veškeré záhady bytí již dávno rozřešil, který odhalil závoj saiského obrazu, který… který… Myšlenkové pásmo studujícího Šmejce se v tomto bodě přerušilo, neboť ve výkladní skříni kteréhosi antikvariátu, před nímž stanul, vzbudila jeho pozornost brožura »Nietzsche a Tolstoj« ze sbírky »Chvilek« – – Téma ne k zahození. Koupil ji a hltavě přečetl. Knížku shledal velmi pěknou, výstižnou, bohužel předmět tak vyčerpávající, že vlastně nebylo k jejím vývodům již čeho přidat, nezbývalo by než prostě reprodukovat její obsah, neboť – nu, proč se sobě samému nepřiznat? – neboť více, než v ní bylo zaznamenáno, Šmejc ani o ruském, ani o německém mysliteli nevěděl. Ale jeho přednáška má být ryze původní, ba překvapující originalitou postřehů – krátce, nutno se poohlédnouti po něčem jiném. Je přece tolik zajímavých a nerozřešených otázek z oboru metafyziky, filosofie, psychologie… třeba hned psychologie:

Což např. »Vývoj a přítomný stav badáni psychotechnického«?

Šmejc zašel do univerzitní knihovny sbírat prameny. V slovníku naučném nalezl jich bohatý seznam, i objednal si čtyři svazky, jež pokládal za nejvhodnější. Ovšem, obdrží je až zítra, ale nevadí: Beztak se dnes napracoval již dosti a na řadu přijde, dík zadnímu abecednímu postavení začátečního písmene svého bohdá nesmrtelného jména, až za 14 dní. Zbývá tudíž ještě 13krát 24 hodin, doba to postačující k sepsání díla o dobrých 50 tiskových arších.

Když se Šmejc příštího odpoledne ponořil do vyžádaných čtyř svazků, shledal po půlhodině, že psychotechnika je sice věda vysoce zajímavá, že ji však za 13 dní přec jen nelze zhltnouti. Jednak by bylo opravdu škoda tuto pěknou a důležitou nauku tak hříšně odbývat a jednak zbude po maturitě vždy dosti času k jejímu zdárnému pěstování.

Rozhodl se tudíž Šmejc sepsat raději pojednání »O příčinách úpadku říše římské«, jež mělo osvětlit tuto dějinnou událost z nového, netušeného hlediska (nevěděl sice ještě přesně z jakého, ale to už by během práce přišlo samo) a vyňal za tím účelem z příruční knihovny 26 svazků díla prof. Gründlicha »Romische Geschichte«. Po přečtení dvanácti řádků viděl se však nucena odložit svou historickou črtu na dobu pozdější, až se buď sám zdokonalí v jazyku německém, nebo až veledílo prof. Gründlicha bude přeloženo do češtiny. Protože pak se již blížila sedmá hodina večerní, upustil i od zamýšlené úvahy »O otázce židovské«.

Zbývalo ještě 12 dní k přípravě. Dne dvanáctého byla však neděle, v pondělí musila práce odpočívat pro nezbytné opatření opisovacího materiálu k nastávající matematické kompozici, v úterý pro neméně nezbytnou návštěvu senzačního filmu »Zaškrcení dona Alvara« a ve středu konečně vzhledem k randez-vous s lyceistkou Adolfinou Vozáblovou. Zato ve čtvrtek, aby dohonil zameškané, pustil se Šmejc za účelem sepsání duchaplného pojednání o »formách a podstatě socialismu« do studia stejnojmenného spisu Merlinova již při fyzice pod lavicí, a to s takovou horlivostí, že jeho počínání nezůstalo tajno ani krátkozrakému profesoru Vykydalovi, který mu knihu okamžitě zabavil se suchou poznámkou, že v příští konferenci může zcela určitě očekávat cenzuru nejen z fyziky, nýbrž i z mravného chování.

Ale den páteční věnován skutečně vážné práci: Z úvahy » O podstatě umění« napsal Šmejc již téměř celou úvodní větu, skládající se ze slov: »Umění jest –«, a vnořil se do Croceovy Estetiky. Okolnost, že po celohodinné usilovné četbě marně se snažil porozumět byť i jedinému slovu výtečné této práce, nelze vysvětlit než vadností překladu. Proto rozhodl se raději pro esej »O představě

Antikrista u Merežkovského« a byl by jisté odhalil nové rysy v literárním profilu velikého Rusa, kdyby byl vůbec kdy některý z jeho spisů četl. Ale kritické stati proslulého romanopisce bohužel ještě nebyly do češtiny přeloženy. »Julian Apostata« je rozebrán a cena ostatních děl převyšovala finanční síly Šmejcovy. – »Hle«, povzdychl, »opět jeden případ udeptání mladého talentu materiální prózou života, opět jedno vítězství Hmoty nad Duchem, jimž lidstvo oloupeno o dílo ceny nesmírné…«

Sobotní práce Šmejcova, pojednáni o pojmu směnné hodnoty podle teorie hraničného užitku, ztroskotala jen o onu čistě formální překážku, že potřebná k ní znalost diferenciálního a integrálního počtu omezovala se u celé oktávy čsl. státního gymnasia v Praze XV. důsledkem nejasnosti výkladů profesora Krtičky na minimum.

Zbývalo ještě pět dní. Neděli znesvěcovat prací by ovšem bylo hříšno, ale rozmanité překážky, jichž výpočet by přinášel jen nové trapné dokumenty o neudržitelnosti přítomného společenského řádu, způsobily, že ani dny následující nepřinesly lidstvu kýženého rozmnožení jeho duchovních statků: Tak v pondělí se nezrodila mistrná causerie o teorii Einsteinově, v úterý nespatřily světlo světa »Hospodářské a sociální poměry v republikách jihoamerických« a ve středu nedověděla se Evropa ničeho o »podstatě expresionismu«…

Nadešel čtvrtek, den poslední a kritický.

V 10 hodin o přestávce přistoupil Šmejc k svému právě párek pojídajícímu spolužákovi a pravil ztemněným hlasem:

»Poslouchej, Šembero, mám mít zítra cvičení… Nepůjčil bys mi něco opsat?… Třeba »Život a dílo Karla Jaromíra Erbena«… Dám ti dvacet športek.«

Vzorný spisovník

aneb: Navedení, kterakže spisovatelem oblíbeným a přehojně čteným se státi, jakož i slávy a zisku sobě samému zjednati snadno a rychle možno jesti

I. Básník lyrický.

Ku velikosti a proslulosti v oboru veršovnictví lyrického získání nejprve do strany komunistické vstoupiti a tam po určitý čas organisačně se uplatňovati radno bývá. Modernost smýšlení svého, ó básníče, takto prokázav, co nejvíce poetů cizích, pokud alespoň jsou přeloženi, přečísti a přespletitá rčení jich samých hluboce v

paměť vrýti se snažiž; z domácích spisovníků najmě k Neumannovi S. K., jakož i Šrámkovi Fráně pozornost svoji obratiž a vynikajícně originálné obraty mluvy jejich pečlivě v notes sobě vypsati neopomeň. Konečně pak i žvatlání nedospělých dítek zřetel náležitý věnovati se ne nedoporučuje.

Práce přípravné takto zakončiv, ve vinárnu odlehlou sobě zajdiž a po šesté čtvrtce požité notes z kapsy vyjma, slova přerozmanitá, kterakž právě v sledu nahodilém na mysl tobě přijdou, v řádky tu jednoslabičné, tu stoslabičné skládej a tak kumštovně dohromady dávej, aby metrum jakési zachováno, přece však banálné pravidelnosti nikterakž dosaženo nebylo. Že úsloví a obratů po rozumu svrchu naduvedených výkladů vypozorovaných při tom co nejhojněji užívati tobě jest, upozornění obzvláštního, kterakž doufáme, nepotřebuje.

Touto pak methodou básní několikero zkoncovav, nejprve do časopisu kteréhosi pohostinného je samotné zašli a otištění jejich trpělivě očekávej. Revue dotčené však i články kritickými obesílej, v nichžto básníky jiné, sobě podobné, najmě pak ony, již psaním recensí řemeslně, kdežto básní jen pokoutně se zabývají, do nebe slaviti a chválou pokornou zahrnovati musíš; neboť vidouce, že díla jejich vyvyšuješ, i oni velebením spisů tvých oplývati budou, takže navzájem sebe samé za genije vyhlašujíce, všichni záhy výbornosti nesmrtelné a dokonalosti úplné dosáhnete.

Avšakť rejdy vyznačenými úkol tvůj vyčerpán není. Zajisté totiž po osmi až dvanácti opusů tvých otištěni je samé sebrati a v podobě knihy na světlo vydati potřebí bude. Účelu tomuto sepsanosti své tak vhodné seřaď, aby báseň jednokaždá nikterakž nijakž na stránku jedinou se vešla, alenobrž kvůli posledním 2-4 veršům nová zabrána býti musila, čímž rozměrnost díla bezpracně se zvětší. Po té již jen nápis vhodný, co nejnápad– a nejprotismyslnější, vepsati a kumštéře cechu malířského, aby obálku barvami křiklavě do oka padajícími vyzdobil, nalézti tobě zbývá.

Po knihy na světlo vyjití právem za umělce slovutného i dokonalého sebe sama považovati a od jiných, aby za právě takového tebe uznávali, požadovati můžeš. Jestliže však ani tato sláva tebe by neuspokojovala, časopis vlastní sobě založiž, jej jmény jako: Zlost, Kost, Chvost a pod. označiž a výtvory svých napodobitelů naplniž. Zejména dbej, aby část kritická tebe co nejvíce velebila a případně i jakožto zvláštní školy zakladatele označila. O budoucnost listu starosti míti nemusíš, anžto, jak zkušenost učí, více než tré čísel rozhodopádně nevyjde.

II. Dramatik.

1. Výhody spisovnictví dramatického u protivě k literatuře ostatní na bíledni leží:

A) Takť především slávy neporovnatelně větší jménu svému jím vydobudeš, kdyžtě ono na divadelních cedulích vytištěno a vedle plakátů zápasy fotbalové oznamujících veřejně vylepeno bude.

B) Všakým časopisům o díle tvém referovati, a tož již následovného dne, povinnost vzejde.

C) Při prvouvedení neboli premiéře obecenstvo recensí dosud nenapsaných neznalé, každopádně, byť i výtvor tvůj blbostí překypoval, tleskati bude a v hlavní přestávce i před oponu tebe vyvolá.

2. Pokud pak se jednotlivých druhů her divadelních dotýče, poznamenati sluší, jak následuje:

A) Drama cizoložné 98 procent soudobé a 99 procent dřevní tvorby jevištní zabírá. Ke sdělání jeho potřebí jesti:

a) tří osob (dvou mužů a jedné ženy);

b) tabulek logarithmických.

Za pomoci ad b) jmenovaných vypočteš a sestavíš totiž veškeré možnosti ze vzájemného zamilování a zavraždění osob ad a) uvedených vyplývající. Tak na př. manžel zabije buď jen milence, nebo jen ženu, nebo oba dva, nebo jen sebe, nebo sebe a ženu anebo zhynou všichni tři atd. atd. Z kombinací takto získaných vybéřeš nejoriginálnější, t. j. takovou, která poměrně ještě nejméně často před tebou zpracována byla, rozdělíš podle potřeby na tré až patero aktův a kritika o tobě napíše, že řešíš problém cizoložství z nového hlediska.

B) Drama sociální teprve v době nejnovější na scénách našich se uhostilo. Před sepsáním jeho nejlépe s portýrem nějakým továrenským seznámiti sebe sama hlediž, abys alespoň poněkudného ponětí o životě fabrickém, jejž drama sociální právě líčí, získal: neboť ty sám začasté spíše s vesnicí španělskou nežli s továrnou československou obeznámen býváš.
Za théma ovšemť boj dělnictva se zaměstnavatelem (okořeněný po případě i láskou chudého námezdníka k dceři kapitalistově nebo naopak jeho syna k prosté dělnici) sloužiti musí. Sympathie svoje a tím i výsledek zápasu svrchu naznačeného zařidiž podle panující právě konjunktury politické.

C) Drama kollektivní neboli davové se dosud nikomu nepovedlo, a proto i ty, ó básníče obezřetný, pokoušeti se o ně nechtějž!

III. Oblíbený lidový romanopisec.

K otupení nervů žaludečních několik medikamentů působivých poživ, usedniž a piš. Piš bez ustání, bez opravování a bez myšlení,

abys nejméně sedm archů denně spotřeboval a honoráře tím co nejtučnějšího vyzískal.

Výrobku tvému pak z částí tří skládati se jest, z nichžto v části prvé dva lidé mladiství do sebe se zamilují, v části druhé však překážky přerozmanité spojení jejich bránící se vyskytnou. Než část třetí obtíže tyto opět odstraní, takže román povždy šťastným sňatkem se zakončí.

Pokud prostředí, v němžto děj odehrávati se má, se dotýče, pokrokovému čtenářstvu rodinného listu Lady a E. Marlittové ovšem nejlépe ovzduší šlechtické lahodí, avšak demokratického-li ducha sobě zachovati míníš, i bohatého továrníku či velkostatkáře (záboru nepodléhajícího) dosaditi můžeš. Jen toho povždy dbej, aby scény přepohnutlivé a k slzám dojímajícně se počavší šťastně se zakončily a sympathie čitatelovy tobě trvale zajistily. Neboť románem jedním náležitě se potěšiv, zajisté i příští opusy tvoje odbírati a v kruhu přátel i známých doporučovati bude.

IV. Závěr

Hodláš-li však štěstí dokonalého dosíci, vůbec ničeho nepiš, alenobrž spekulacím valutovým raději se oddej, abys bez práce živ byl a dobře se ti vedlo na zemi.

Ošklivá pohádka o zlém draku Bolševínovi, hodném Vašku a jiných věcech podivuhodných

Bylo - nebylo. Kdesi za devíti moři, za devíti údolími, za devíti horami stály dvě vesnice: Lhota Východní a Lhota Západní. Kdežto Lhota Západní byla osadou celkem spořádanou, dosti pokročilou, s jakžtakž víceméně (ovšem jen v mezích zákona) demokratickou obecní správou, sestávalo obyvatelstvo Lhoty Východní jednak z několika málo velkostatkářů a vydřiduchů, již na sebe strhli veškerou moc s příslušnými prebendami a sinekurami, jednak z velikého množství chudých, negramotných a špinavých chalupníků, kteří žili většinou jen tak z ruky do úst, jsouce odkázáni na milost a nemilost svých šťastnějších spoluobčanů. Obě vesničky trávily dlouhá léta v blaženém míru a pokoji, neboť páni na obou radnicích poctivě o to pečovali, aby starý, od předků zděděný mravní řád nebyl v ničem měněn nebo opravován.

Až jednoho dne odehrála s
e událost neslýchaná, která aspoň na čas vehementně otřásla

bohabojným, zvolna tukem zarůstajícím ledvím veškerých pořádkumilovných Lhoťanů. Přihodilo se totiž asi toto:

Jednoho dne přiběhl do Západní Lhoty starý písmák Šmok a celý zpocený, sotva dechu popadaje, jal se volati: »Lidičky, lidičky, to je rána! Spas se, kdo můžeš! Ve Východní Lhotě usadil se hrozný rudý drak, zvaný Bolševín, který sežral bez milosti všechny tamní občany a hrozné řádí po celé krajině, ničí, co se mu pod tlapy namane a nepostavíme-li se mu ihned na odpor, přijde snad i sem a všechny nás sežere! Bože, bože, pomoz!«

Takto a jinak volaje, pobouřil celou osadu. Starší z lidu, zvláště pantátové Bull, Maccaroni, strýček Tom a tetka Marianna, dali hlavy dohromady a dlouho se radili, co podniknout na obranu počestného obyvatelstva a hlavně jeho ještě počestnějšího majetku proti hanebné potvoře. I rozhodli, že nutno draka zabít. Ale jim samým se do boje valně nechtělo, neboť starý Šmok přicházel hodinu co hodinu s novými a stále hroznějšími zvěstmi o řádění příšerného zvířete. Vidouce však, že něco se podniknout musí, má-li čest západolhotské obecní rady zůstat intaktní, sebrali mezi sebou celkem 8 cepů, 13 sekyr, 15 vidlí a 60 buchet pro ty obyvatele Východní Lhoty, kteří by byli ochotni s drakem se bít. Nalezli se skutečné někteří takoví hrdinové, ale všichni, když byli buchty snědli a nářadí zahodili, vraceli se zpět se značně opuchlými tvářemi, předními i zadními.

A Bolševín počínal si ve Východní Lhotě stále familiérněji, navazoval docela přátelské styky s tamními chalupn
íky, dával jim, co vydřiduchům byl uloupil, takže se ho všichni pomalu přestávali bát a uvykli mu.

I dali opět pečliví otcové západolhotští hlavy dohromady a výsledek jejich porad byl tento: Zavolali k sobě několik chudších Lhoťanů, hodného Vaška, Lecha, Rumunula, Litvína aj., a pravili jim: »Drazí spoluobčané, jak již víte, jsou náš veřejný pořádek a bezpečnost osoby i majetku značně ohroženy řáděním oné rudé potvory ve Východní Lhotě. My sami jsme příliš staří a důstojní, než abychom se podobnými záležitostmi zabývali, je tudíž na vás vypravit se a učinit konec řáděni Bolševínovu. Každý z vás dostane cep, sekyru, vidle, 6 grošů a 10 buchet na ruku, a zdaří-li se podnik, ještě vlastnoručně podepsané pochvalné uznání k tomu - chcete?«

Rumunul, Litvín a jiní se vymluvili, že mají své pozemky na samém pomezí Východní Lhoty a že jsou tudíž úplně zaneprázdněni obranou vlastního majetku. Lech sebral nářadí, peníze i buchty, řekl, že na Bolševína půjde, ale sotva se ocitl za humny, zalezl do strouhy, tam snědl buchty, úmyslně se trochu pořezal a navečer se vrátil, řka, že celý den bojoval s drakem, aniž jeden druhého přemohl; aby mu tedy dali ještě peníze a buchty. Že zítra půjde

bojovat znovu. Tak vodil nějaký čas obecní hodnostáře za nos, prožívaje nejblaženější dny svého života, až tito jednou jeho počínání prohlédli, a jej, když opět přišel prosit, vyhodili.

Zbýval hodný Vašek. Starý dohazovač Kamnář a prohnaný černokněžník Strašín nepřestávali ho zaklínat, aby se vydal na výpravu, slibujíce mu věčnou slávu a nehynoucí vděčnost celé obce. Ale Vašek proti svému zvyku řekl tentokráte rezolutně: »Ne!« Účastnil se totiž nedlouho předtím posvícenské pranice, při níž drzému sousedu Michlovi sice důkladně namlel, ale sám ve vřavě utržil několik čestných ran, které ho učinily načas boje neschopným.

Kamnář se Strašínem div si nezoufali a představení obce opět se sešli, aby se radili o jiných opatřeních proti Bolševínovi. Dali obehnat celou Východní Lhotu ostnatým drátem, doufajíce, že draka tak vyhladoví a přimějí k povolnosti.

Než obyvatelstvo Východní Lhoty se zatím s Bolševínem již celkem spřátelilo; on uznal, že chybil, natropiv na počátku své činnosti takové spousty, a snažil se, seč byl, vše opět napravit. A vesničané obtížně, ale přece se protloukali životem, třeba obklopeni byli ostnatým drátem a třebaže podle zpráv starého Šmoka musili být všichni do posledního nemluvněte již dávno vyhubeni.

A tu uznali otcové západolhotští za vhodno změnit taktiku a zkusit to s Bolševínem po dobrém – kdož ví? Možná, že i napálit se dá. I jali se z počátku tajně a pak již docela otevřeně s ním vyjednávat a obchodovat. Ovšem méněcenným obyvatelům ve vsi, Rumunulovi, Lechovi, Litvínovi, hodnému Vaškovi a jiným, podobné styky co nejpřísněji zakázali, neboť quod licet Jovi non licet bovi, ale marně: Lech, Litvín, Rumunul a zvláště zuřivý rváč Michl nosili vždy v noci tajně Bolševínovi barevné papírky a přiváželi si za to různé užitečné věci, jichž právě potřebovali. Jen hodný Vašek zůstával doma a zacpával si uši při pouhém vyslovení jména Bolševínova. A tak, zatím co jiní radovali se ze svých nízkých hmotných zisků, on měl sice lačný žaludek, ale zato vnitřní uspokojení, že vždy a ve všem byl poslušen své Bohem mu dané vrchnosti.

A uvažte samy, drahé dítky, jimž jsem tuto divnou pohádku vypravoval: Může mrzký mamon nahraditi spokojenost srdce, onen nejvyšší mravní statek, jehož dosíci i tomu nejbídnějšímu z bídných zde na světě dovoleno jesti?

Americká mise

I.

Mr. James Ward, ředitel bostonské Standard-Cotton-Compagny, pravil k Mru. Johnu Morphymu, svému osobnímu tajemníku:

»Master, uvažuji asi takto: Máme bavlny v ceně 500.000 dol. Její zpracování bude stát 700.000 dol., prodat ji můžeme nejvýše za 1.500.000 dol., vyděláme tedy v nejlepším případě pouhých 300.000 dol. Dáme-li však celou zásobu některému z oněch banditských kmenů, které zbyly ze státu rakousko-uherského, s podmínkou, že nám polovici zaplatí v dolarech s přiměřenými úroky a polovici v hotových výrobcích, obdržíme tento výpočet:«

50% zaplacených v dolarech… 250.000 dol.

50% zpracované bavlny prodáme za 750.000 dol.

Celkem… 1.000.000 dol.

Čistý zisk… 500.000 dol.

Mr. Morphy se zamyslil.

»All right«, prohodil po chvíli, »plán velkolepý, důstojný syna Franklinova, Washingtonova a Monroeova.

»Nemiluji průtahů; za účelem jeho provedení odeberete se, Mře. Morphy, do některé ze zmíněných novopečených státních kreatur. Byla mi zvláště doporučena jakási republika bohémská neboli čechoslovakajská – nevíte snad, kde se nachází?«

Po 3/4hodinném bedlivém studiu mapy Sibiře pronesl Mr. Ward názor, že Československo leží snad někde v »Divokém Středu« evropském. Konečně je vysvobodilo z rozpaků jedno staré číslo »Daily-Graphicu«, z něhož Mr. Ward a Morphy seznali, že onu temnou pevninu jest hledat někde asi v půli cestě mezi Vídní a Berlínem, a to jim stačilo.

»Zítra tedy se vydám na cestu.«

»Nikoliv, dnes ještě, Mře. Morphy.«

»All right, dnes.«

O půl šesté Mr. Morphy, opatřen třemi sobolími kožichy a patnácti browningy, osmi silnými chlapy, třemi misionáři, šesti loveckými noži a jinými nástroji, sloužícími k obraně proti republiku československou obývajícím cikánům a polárním divochům, vyjel z přístavu bostonského.

II.

Původní zpráva »Národních listů« ze dne toho a toho.

Americká mise v Praze. Včera byli jsme svědky vpravdě slavnostního uvítání, jehož se doslalo dvanáctičlenné americké dobročinné misi, zvláště pak jejímu sympatickému vůdci, Mru. Johnu Morphymu. generálnímu tajemníku bostonské Very-Humanity-Society. Již v časných hodinách ranních kupily se zástupy u Wilsonova nádraží, aby vzdaly zasloužený hold zástupcům šlechetných spojenců, kteří přicházejí, aby radou i hmotnou pomocí

umenšili bídu našeho lidu a dlouhodobým surovinovým úvěrem zažehnali krizi průmyslu našemu hrozící. Zvláštní vlak poselstvu do Vídně vstříc vyslaný dorazil i na Wilsonovo nádraží přesně o 4. hod. odpol. Při jeho vjezdu zahrála vojenská kapela americkou hymnu, pak »Kde domov můj?« a Beethovenovu devátou symfonii. Vystoupivší hosté uvedeni byli do slavnostně vyzdobené a iluminované přijímací síně, kde je očekával sám dr. Kramář, pak v plném počtu se dostavivší členové vlády, předsednictvo N. S., zástupci ústředních a samosprávných úřadů, starosta spojených měst pražských dr. Baxa, p. Ant. Horák za ústř. organizaci čsl. velkořezníků a velkouzenářů, p. F. S. Procházka za spol. čes. spisovatelů-beletristů »Máj«, pí. Slabá za výbor spolku husitských žen, dále zástupci československého průmyslu pp. Sigmund Löwy, Ignatz šl. Kohn a Oskar Sternschein a mn. j.

Když naši milí hosté vstoupili do sálu, zahrál orchestr Čes. filharmonie fanfáry z »Libuše«, načež po uvítacím proslovu min. předsedy ujal se slova sám

dr. Kramář,

jenž v plné dvě hodiny trvající řeči vzpomněl nejprve vřelých styků česko-amerických ve staro-, středo– i novověku a ocenil význam Spojených států jako kolébky všech svobod politických i národních. Poté přešel k obšírnému líčení neutěšených hospodářských poměrů naší drahé vlasti, ve které poctivé živnostenstvo stejně jako státotvorné statkářstvo je neustále ohrožováno mzdovými požadavky dělnictva, zmínil se o krutém útisku, jemuž jsou vydány naše menšiny ve zněmčeném území a poukázav na nebezpečí, hrozící veškerému civilizovanému světu šířením bolševické agitace, vyslovil naději, že právě americkou pomoci podaří se nám z těchto nesnází vyváznout a veliký dluh, jímž jsme šlechetnému zaoceánskému spojenci povinováni, bohaté splatit. Svou velkolepou, široce založenou řeč, jejíž doslovné znění přineseme zítra, skončil trojnásobným provoláním »slávy« Spoj. státům a jejich prezidentu, což bylo všemi přítomnými bouřlivě opakováno.

Tím byla mise, která zatím následkem únavy po dlouhé cestě oddala se zaslouženému odpočinku, probuzena, a slova se ujal sám její prezident

Mr. Morphy,

jenž krátkými, ale hluboce procítěnými slovy vyslovil obdiv nad vřelým přijetím, jehož se jemu a jeho společníkům dostalo a zdůrazniv ryze humánní účel své cesty, vyslovil naději, že republika

československá pilnou prací, spořivostí a rozumnou umírněností na poli sociálního zákonodárství zaslouží si velikomyslné a nezištné pomoci, které se jí ze strany spojenců tak hojnou měrou dostává.

Jeho řeč vyslechli přítomní s hlubokým pohnutím, a když skončil, propukli spontánně ve frenetický potlesk.

Nato byli hosté, bouřlivě jsouce aklamováni nesčíslným davem, převezeni do hotelu »Černý kůň« za tím účelem i se sousední »Modrou hvězdou« zabraného.

Večer pak uspořádána byla v Obecním domě slavnostní hostina, jíž se účastnili mimo jiné zvláště především sám dr. Kramář, dále pak také…

(Pokračováni referátu možno nalézti v příslušném čísle »Nár. listů«.)

III.

Rozmluva.

Osoby:

Mr. John Morphy.

Slečna u psacího stroje.

Sluha.

František Červíček, zástupce českoslov. průmyslu bavlnářského.

Místo děje: Pracovna Mra. Morphyho.

*

Sluha: Master, je tu nějaký zdejší běloch, prý jste si ho objednal. (Podá navštívenku p. Červíčka.)

Mr. Morphy: All right. Přiveďte ho sem.

Sluha (přivede p. Červíčka).

Pan Červíček: Vaše excelence, vysoce blahorodý…

Mr. Morphy: Sedněte si!

Pan Červ.: Vaše exce…!

Mr. M.: Tak zůstaňte stát – Dal jsem si vás zavolat, abych se informoval o situaci zdejšího průmyslu bavlnářského. Vy se přeci zabýváte výrobou textilií?

Pan Červ.: Ano, prosím, jsme tak smělí; ale jestli to vaší excelenci snad není vhod nebo jestli si ráčí vaše excelence přát, okamžitě zastavíme výrobu…

Mr. M.: Není třeba. – Máte suroviny?

Pan Č.: Po této stránce momentálně bohužel bychom stěží mohli posloužit, ale snad…

Mr. M.: Hm. All right. Slečno, poznamenejte si to. Tak. – A stroje máte v pořádku?

Pan Č.: Oh, prosím, samozřejmě v nejlepším, račte se sám…
Mr. M.: Hm. All right. Slečno, poznamenejte si to. Tak. – A co ta banda bolševická, dělnictvo? Nestávkuje?
Pan Č.: Je to, prosím, strašná sebranka.
Mr. M.: Hm. All right. Slečno, poznamenejte si to. Tak. – Abych se s vámi už nezdržoval. Poslyšte, dáme vám za 500.000 dolarů bavlny –
Pan Č. (ohromen, k sobě): Kriste pane na nebesích!
Mr. M.: 250.000 dolarů nám zaplatíte do šesti měsíců s 121/2% úrokem –
Pan Č. (překvapením a blaženosti vyvaluje oči do nemožnosti, otvírá ústa, těžce oddychuje): Veliký Bože!
Mr. M. (pozoruje ho, zaražen): No, není vám to snad vhod? Dobrá, zrušíme celý obchod a basta. Můžete jít – Ostatně počkejte, ten půl procenta by bylo možno popřípadě i slevit…
Pan Č.: Ale, ježíšmarja, ne, ne, prosím! My s největší radostí třeba i 15%…
Mr. M.: Tak? Dobře, tedy zůstane při 15 procentech. Slečno, poznamenejte si to. – A druhou polovinu zaplatíte dokonale zpracovanými 50 procenty celkově dodaného množství – rozuměl jste?
Pan Č.: A-ano, poslušně prosím – – Vodu! (Stěží se drží, aby radosti neklesl.)
Mr. M.: Tak to tady podepište!
Pan Č.: (Třesoucí se rukou podepíše předloženou mu smlouvu.)
Mr. M.: (osušuje podpis): Tak, a můžete jít.
Pan Č.: (Stále rozechvěn, stírá studený pot s čela a není s to hnout se s místa.)
Mr. M.: Mám vás snad nechat vyvést?
Pan Č.: (padne na tvář): Šlechetný spojenče! Velikomyslný dobrodinče! Jak děkovat…
Mr. M. (k sluhovi): Vyveďte ho!
Sluha (vyhodí pana Červíčka).
Opona.

IV.

Z jiné původní zprávy »Národních listů«.

… Po ukončení banketu odebrali se vzácní hosté v průvodu všech přítomných hodnostářů na Wilsonovo nádraží, kde po opětném srdečném rozloučení vsedli do zvláštního vlaku, který je odveze do Vídně.

Vzácni hosté odvážejí s sebou nepřehledné množství zboží nejrůznějšího druhu, od koberců až po dámské klobouky, jež zde nakoupili nepochybně proto, aby ve své vlasti propagovali náš průmysl a vůbec podali důkazy vysokého stupně naší hmotné,

kulturní i mravní vyspělosti. Návštěva americké dobročinné mise byla novým dokladem vřelých sympatií, jimž se československý národ těší u svých velikých spojenců a jest si jen přáti, aby jejich důvěra v klidný, povlovný vývoj republiky nebyla zklamána ničemnou agitací nezodpovědných živlů, kteří ve své z Berlína a Moskvy orientované mentalitě zapomínají nehynoucích zásluh, jichž si šlechetní spojenci o nás získali a pro něž zůstaneme jich věčnými dlužníky.

Jízda republikou nicaragujskou r. 1921

(Stránka 65-68 cestopisu »Napříč centrální Amerikou«.)

… i rozhodl jsem se podstoupiti cestu z Aharpu do Colónu.

Před hotelem, kde jsem strávil noc v tajné herně – pokoje byly totiž vesměs obsazeny nebo pronajímaly se nejvýše za neslýchané spropitné, a to jen zamilovaným párkům, popřípadě sebevrahům, kdežto restaurační místnosti se musily zavírat již o jedenácté hodině –, zastihl jsem šťastnou náhodou povoz. Pozdraviv uctivě, poprosil jsem drožkáře, nebyl-li by té laskavosti a nedovezl mne za příslušný honorář se zavazadly na nádraží. Ve své bohužel odmítavé odpovědi ujistil mne vlídný onen muž, že dnes již vydělal dosti a že elektrická dráha mne dopraví na místo rychleji a levněji. Nezbylo mi, než uposlechnout jeho dobré rady. Za necelou hodinu vskutku přijelo hned osm tramvajových vozů najednou a dík browningu, který jsem nepouštěl ani v největší tlačenici z ruky, podařilo se mi urvat si místo na stupátku pátého vozu. Tak dospěl jsem šťastně k základně své výpravy – na aharpské nádraží.

Je to pěkná, prostorná budova, jejíž průčelí zdobí řada alegorických postav, hlemýžďů, raků aj. Vnitřek vyplněn jest místnostmi, do nichž se většinou nesmí, automaty, které nefungují, jízdními řády, které neplatí, a úřadovnami, v nichž se nic nedělá. Horní část stěn je vroubena vrstvou prachu, dolní spícími vojíny. Z důvodů patrně estetických nenalézáme tu nikde informačních tabulek, jen rozměrné dvě nuly činí tu čestnou výjimku.

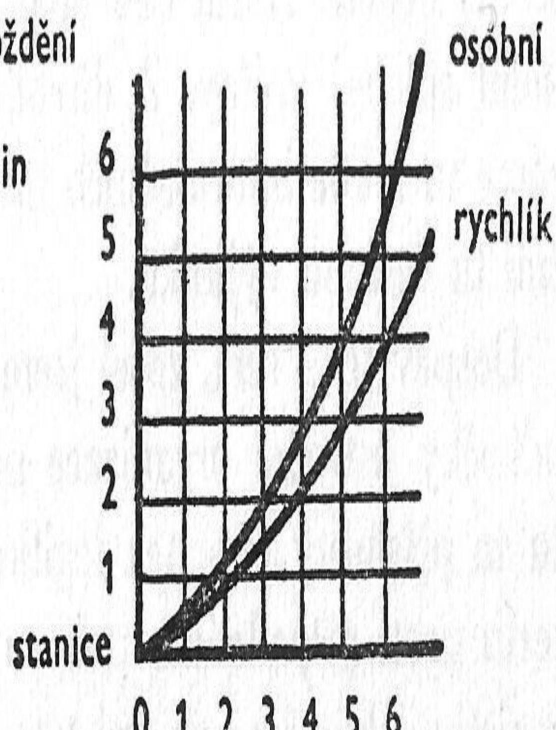
Dospěv tedy sem, zašel jsem nejprve do kanceláře místní odbočky ústřední organizace nádražních kapsářů, a obdržel tu za příslušný poplatek legitimaci, opravňující mne k protestu proti případnému pokusu soukromého zabavení mého majetku. Bohužel byla mi tato cestou odcizena zároveň s tobolkou, do níž jsem ji uschoval. Pak jsem si koupil jízdní řád, firmou Juan Diego Sonnenschein vydaný a

úředně revidovaný, z něhož jsem vyčetl, že můj vlak odjíždí v 7 hodin 25 minut ráno. Skutečnou dobu odjezdu jsem pak pomocí »přehledné tabulky opoždění« vypočetl na 11 hod. 36 min. večer.*)

* „Tabulka opoždění“ je praktické zařízení, které bych i jiným zemím doporučoval; vyhlíží asi takto:

Ve stanici	Opoždění							
	osobní vlak				rychlík			
	dní	hodin	minut	vteřin	dní	hodin	minut	vteřin
1		2	3	12		1	15	48
2		3	42	5		2	1	16
3		6	50	51		4	18	25
4		13	19	23		9	35	13
5	1	2	28	45		16	22	51
6	3	1	5	37	1	9	43	15

Někdy je připojeno pro větší přehlednost i grafické znázornění, např.:

Ovšem bylo nutno otázat se ještě vrátného, zda vlak vůbec jede; po necelých 20 minutách váháni, má-li odpovědět čili nic, sdělil mi tento za mírné celkem spropitné, že tentokrát výjimečně skutečně bude vypraven, jelikož si ho přeje použít místní tajemník jedné vlivné politické strany. Přesvědčiv se tedy ještě zběžné, je-li můj browning dobře nabit, a připraviv si balíček nutných legitimaci a balík ještě nutnějších tisícirealových bankovek (o jichž pravosti jsem si byl již dříve opatřil dobrozdání v ústřední kanceláři padělatelského syndikátu) vmísil jsem se do přibližné 250hlavé fronty před pokladnou. Tato otvírá se sice až 5 minut před odjezdem, ale vzhledem k očekávanému zpoždění choval jsem přec jen jakousi jiskřičku naděje, že neodejdu s prázdnou. A osud mi byl přízniv: Již za dvě hodiny došla na mne řada. Lístek jsem však nedostal, neboť jejich vydávání bylo nařízením vlády za jednomyslného souhlasu sborů zákonodárných právě onoho dne zastaveno. Zjistila se totiž naprostá pasivita tohoto zařízeni, neboť dle statistického šetření jezdi 32% cestujících zdarma, 8% za režijní cenu, 26% na státní útraty, 33% »načerno« a pro zbývající 3% se tisknutí jízdenek zřejmě nevyplácí. Zapravil jsem tudíž příslušnou pokutu a jel bez průkazu.

Konečně, prošed trojnásobným kordonem vojenských i civilních kontrolních orgánů na peron a shledav k nemalé své radosti, že ze zavazadel se mi zatím ztratila sotva čtvrtina, umístil jsem se na přední polovině nárazníku dobytčího vagonu, protože ostatní místa, zadní polovinu mého improvizovaného sedadla nevyjímaje, byla již obsazena obecenstvem třetí třídy, kdežto já měl prvou.

Ale brzy měl nastat slavnostní okamžik: signál, píšťala, trubka, mávnutí praporkem – a lokomotiva se sice ještě nehnula, ale vystoupil na ni topič, z čehož se dalo souditi, že za malé 2-3 hodinky skutečně nastane předběžné»šíbování« a pak snad i kýžený odjezd.

Nám, občanům Československé republiky, zdají se tyto skutečnosti přímo neuvěřitelnými, ale uvážíme-li, že Nicaragua není ani nejspořádanějším státem střední Ameriky, ani baštou proti bolševismu, ani...

(Zde stránka 68. konči.)

Epilog

knihy »V černožlutém jařmu«. (Válečné memoiry. Napsal generál čs. armády Vítězslav Houdek, dříve c. k. generálmajor Siegfried šl.

Haudegen. Praha. 1922. Nákladem vlastním.)

… Končím svou knihu, knihu skromnou, prostou všech osobních ambici, odhodlav se vydat ji teprve na důtklivé naléhání četných přátel, kteří chtěli zachovat potomstvu tento malý příspěvek k řešení akutní otázky, kdo se vlastně nejvíce zasloužil o rozbití shnilé budovy habsburské monarchie. Snažil jsem se dokázat, že to nebyli jen ti, kteří vyvíjeli celkem málo riskantní činnost v zahraničí, ani kdož se nechali – často s demagogickým povykem a nezřízenou reklamou – v zázemí věznit či popravovat, nýbrž především několik tichých, málo známých pracovníků, neváhavších vstoupit hrdinně přímo do »lví jámy«, tj. právě do služeb onoho nenáviděného Rakouska, a tam mu na oko horlivě a oddaně, třeba za tajného skřípotu zubů, otročit – ale to vše jen proto, aby po vzoru Konrada Wallenroda mohli tím jistěji a úspěšněji podkopávat prohnilou jeho stavbu. Dalek vší ješitnosti, jen jako příklad takového nehlučného, ba vlastními rodáky ze zrady obviňovaného, ale vždy věrného a upřímného vlastence uvedl jsem právě sebe:

Ano, byl jsem vždy řízným důstojníkem, předstíral zuřivé německé smýšlení a dosáhl tím překvapující kariéry – ale jakého hada si rakouský stát ve mně ohříval na prsou! Vždyť v srdci, v nejskrytějších hlubinách nitra, zůstal jsem vždy dobrým Čechem a svědomitým národovcem, který jen číhal na okamžik, kdy bude moci černožluté sani zasadit poslední smrtelnou ránu.

Příležitost k tomu naskytla se za světové války.

Byv jmenován velitelem ryze české 123. brigády, hnal jsem své vojáky úmyslně, bez ohledu na ztráty, takořka přímo do srbského náručí, abych jim usnadnil přeběhnutí k »nepříteli«. A část jich skutečně byla zajata. Nemohu za to, že ostatní můj záměr neprohlédli a byli většinou pobiti – ostatně zbabělých váhavců, kteří otáleli s dezercí, věru netřeba příliš želet. Výsledek celé akce byl, jak shora obšírně vylíčeno, že do tří dnů po příjezdu na frontu zbyl jsem z brigády samojediný se svým účetním šikovatelem a štábní pokladnou; ale to, co se mi vytýkalo jako neschopnost a ignorantství, bylo ve skutečnosti geniálně rafinovaným úskokem. Sám jsem ovšem k Srbům nepřešel, a to z dobrých důvodů: Musil jsem, ač srdce mi krvácelo lítostí, vytrvat na místě, abych pokračoval ve své pro říši tak osudné činnosti.

Pozdější okolnosti, jak se laskavý čtenář pamatuje, nebyly mi příznivy. Zařazen k divizi ryze německé, nemohl jsem své podvratné plány dále rozvíjet, neboť mne nyní nekontrolovali jen představení, nýbrž, možno říci, i vlastní pangermánsky smýšlející podřízení. Než i za těchto přetěžkých poměrů podařilo se mi způsobit rakouské armádě škodu nenahraditelnou. Předstíraje totiž záchvat úplavice,

dosáhl jsem svého přemístění do kteréhosi sanatoria v Tyrolích a odňal tím polní službě jednoho z nejnadanějších generálmajorů, jaké bývalá říše vůbec kdy měla.

Nejbolestnější rány jsem zasadil staré Austrii ovšem teprve jako velitel tábora internovaných v Höllendorfu. Své tamní působení vypsal jsem již obsáhle v kapitole 15. –21., a proto jen stručně rekapituluji: Defraudoval-li jsem 80.000 K z táborové pokladny, nestalo se tak snad z nějakých zištných choutek, nýbrž výhradně proto, aby finanční tíseň státu byla zvýšena a jeho pád tím urychlen. Můj zájem soukromý tu splynul se všenárodním v harmonickou jednotu. Že internovaní důsledkem tohoto činu byli vydáni strádání a hladu, prospělo nepřímo zase jen naší společné věci, neboť zprávy o utrpení zajatců pronikly i do zahraničí a znovu utvrdily rozhodnutí dohodových mocností, pokračovat ve válce až do úplného zničeni středoevropských barbarů.

Rád bych se ještě jednou zmínil o výtce, která mi byla činěna, že totiž v den převratu, 28. října, jsem se nejen ihned nepřidal k nové utvořené československé armádě, nýbrž vytrval na svém místě rakouského důstojníka až do okamžiku, kdy bylo již úplně jisto, že monarchie habsburská vzala definitivně za své. – Nemohl jsem učinit jinak:

Doba byla tehdy nebezpečná, poměry neujasněny a náhlé zrušení služební přísahy mohlo mne po případě (kdyby se totiž převrat nebyl zdařil) stát i hlavu. A životem hazardovat jsem nesměl: Ne snad z nedostatku statečnosti – naopak, co by bylo mohlo mně, vojínovi, způsobit větší slast, než zemřít pro drahou českou zemi v okamžiku znovuzrození její svobody? – ne tedy ze zbabělosti, nýbrž jedině proto, že bylo mojí povinností, mojí svatou, třeba trpkou povinností, šetřit sebe, stratéga tak nadaného a organizátora tak schopného, pro národ a republiku, jimž v oněch pohnutých dobách bylo energické paže vojínovy nad jiné potřebí.

– Pokládal jsem za nutno tato fakta stručně zopakovat, abych připomněl naší veřejnosti, že nejen hlučná reklama legionářská, nýbrž i skutečné zásluhy oněch pravých »neznámých hrdinů«, oněch rakouských Wallenrodů mají nárok na uznání a spravedlivou odměnu. Zejména při obsazování vyšších míst v armádě a v MNO měl by na ně být vzat náležitý zřetel. Jsem, jak již řečeno, dalek všelikých osobních ambicí, ale mohl bych přímo prstem ukázat na některé naše generály, jichž brzké povýšení jest takořka samozřejmou nutností pro národ, který nechce odměňovat nevděkem nejlepší ze svých synů, který nechce, abych užil slov básníkových, »kamenovati své proroky«! Věřím však pevně, že MNO při nastávajícím jmenování si uvědomí, co je jeho svatou povinností. –

Panu ministrovi národní obrany dovoluje si přítomný spis služebně nejuctivěji věnovati

autor

Pamětní deska
Obraz ze života o jednom dějství

Osoby: Starosta.
5 obecních radů.
Věšák v pravém rohu vzadu.

Místo děje: Starobylá zasedací síň radnice strakatokostelecké.

Scéna 1. a jediná.
(Schůze obecni rady.)

Starosta:… zbývá vyřídit poslední bod programu, zprávu komise pro zasazení pamětní desky našemu velikému Karlu Havlíčku Borovskému na obecní kašně. Komise, nemohši se shodnouti na vhodném znění nápisu, jímž plaketa má býti opatřena, předkládá věc obecni radě k definitivnímu rozhodnutí. – Prosím pány, aby podali k tomuto bodu své návrhy.

1. obecni rada: Pánové! Kdo jen trochu, jako např. já, je obeznámen s dílem Havlíčkovým, musí uznat, že tento byl především a v první řadě neobyčejný vlastenec a národovec, o čemž svědčí zvláště jeho památné verše: Odpočívej v pokoji, Čech se Němce nebojí!. Hlavním cílem i jeho politiky byla zajisté jediná, velká, idealistická, sociálně-umírněná, všenárodní a v přípustných mezích demokratická strana, strana, která by slučovala v sobě všechny státotvorné živly bez rozdílu náboženství, stavu a pohlaví – slovem strana, jaká bohudíky již existuje a nazývá se strana národně-demokratická. Ano, pánové, národně-demokratická, neboť, žel, jediná dnes obětavě brání práva našeho uhněteného jazyka: Pánové, my nejsme snad nějací šovinisté, ale tolik můžeme žádat, aby republika, za jejíž samostatnost jsme prolili vlastní krev, byla státem ryze národním a ne nějakým internacionálním teritoriem, kde by nás mohl každý pangermán na veřejné ulici provokovat hlasitým (!!) německým hovorem! Ne, pánové, proto jsme neúpěli v žalářních kobkách, aby kdejaký zaprodanec a zrádce mohl beze studu žádat přeměnu

našeho, našeho československého státu v jakési druhé Švýcarsko! Jsme daleci starorakouských utiskovacích metod – vždyť Rakousko protežovalo Němce, kdežto my naopak chcem podporovat živel český – ale k nějakému shnilému smíru dojít nesmí a pány ve vlastním domě musíme zůstat! To je programem naším a to bylo i programem Havlíčkovým! – Rád bych však, pánové, upozornil ještě na jeden moment: I v tom se Havlíček s námi shoduje, že přes svůj zdánlivý radikalismus nechtěl měnit dnešní jedině možný, jedině dobrý a jedině spravedlivý společenský řád. Přečtěte jen, prosím, důkladně jeho spisy – jako já jsem učinil – a přiznejte: Nalezli jste v nich někde třeba jen pouhé slovo »socialismus«? Objevili jste sebekratší citát z Marxe? Havlíček znal jistě dobře z vlastní zkušenosti Rusko – a kde, táži se, mluví o bolševicích? Nikde, pánové, nikde, neboť on věřil, právě jako my, že z dnešního chaosu zrodí se nová, velká, konstitučně-carská, mírně pokroková, rozumně demokratická Rus, která… která… ale, nač plýtvat slovy: zkrátka, přihlížeje k duchu, jímž celé dílo Havlíčkovo je prováto, navrhuji, aby do pamětní desky vyryty byly památné, přiléhavé verše, jež za tím účelem zvláště složil zasloužilý místní básník Prokop Vosáhlo a jež tuto předkládám:

»Havlíčku, to slibujeme tobě,
že vždy budem pány ve svém domě.
Tys náš silný jedinec.
Věrná obec Kostelec.«

Starosta: Dávám o návrhu hlasovat… Návrh se zamítá čtyřmi hlasy proti jednomu… Slovo má…

2. ob. rada: Tohleto, pánové, co teď tady povidal pan předřečník, to vůbec neni pravda, že by byl Havlíček bejval byl ňákej národní demográt! Dyť to vůbec ani neni možný, protože se narodil v Borový a tam národně demográtická strana nemá žádnou organizaci, a tak Havlíček nemoh bejt žádnej národní demográt, hehehe, jo, na nás si, panečku, nepřídete! Ale co je pravda, to je to, že von byl docela jistě republikán českého venkova! Já toho vod něj moc nečet, no jo, kdepak člověk dneska má vzít na to čas, ale vonehdá se pamatuju, bylo vod něj něco ve »Venkově« , jako že pán sklouzne a sedlák si za něj nohu zláme, nebo tak ňák to tam bylo – a vono je to s tím sedlákem taky dovopravdy pravda, dyť dneska bejt pracovitý rolník, to je vlastně celostátní oběť, jako to vonehda stálo ve »Venkově«! To každej trouba nadává, že sme keťasi, ale ať se jen podivá na tu řípu při tom suchu, a ta pšenice je taky eště celá zelená, a ty brambory sou samá nať, a teď eště ke všemu ty kontingenty – to já, panečku,

bych taky doved, jít do města a tam štrajkovat a brát za to eště podporu – – –

Starosta: Prosím pana řečníka, aby se vzhledem k pokročilé hodině držel věci!

2. ob. rada: Jo, tak teda k věci: Já zkrátka navrhuju, aby se tam napsalo něco tak jako: »Největšímu oráči české politiky vděčný venkov«, nebo tak něco.

Starosta: Dávám o návrhu hlasovat… Návrh se zamítá čtyřmi hlasy proti jednomu. Slovo má…

3. ob. rada (čte namáhavě): Jako každá ideologie, je i Havlíčkovo dílo nutnou výslednicí hybných sil hospodářského procesu výrobního. Havlíček působil v době, kdy měšťácký liberalismus podryl ekonomickou základnu feudalismu a na jejích troskách stavěl nový světový řád kapitalistický. Dnes pak nastává obdobný pochod: Pětileté vražděni komunistického proletariátu, diktované imperialistickým vládám burzovními spekulanty, odkrylo v plné nahotě zkrachovanost moderního kapitalismu, který bude smeten mohutnou přímou akcí mas, krvavou světovou revolucí, jež podle ruského vzoru zvrátí dnešní tyranii buržoazie a koupených sociálpatriotů, zavede diktaturu proletariátu a vztyčí sovětskou hvězdu nad mrtvolou starého zdiskreditovaného sociálního řádu. – Soudruhové! Můžete pochybovati, že by Havlíček nekráčel dnes stejně hrdě v čele revolučních davů, jako kdysi potíral feudálně-monarchistickou reakci?
Soudruhové, kdyby Havlíček žil, byl by nejhorlivějším a nejnekompromito… nejnekompromisnějším komunistou! A proto jeho památku nejlépe uctíme, vyryjeme-li na pamětní desku parolu všeho proletariátu:
»Ať žije III. Internacionála!«

Starosta: Dávám o návrhu hlasovat… Návrh se zamítá čtyřmi hlasy proti jednomu… Slovo má...

4. ob. rada: Drazí přátelé! Nevyzpytatelná je vůle Páně: Onť zajisté cestu spasitelnou ukáže člověku, ale dopouští zároveň, aby tento svody ďábelskými zlákán, do osidel nepravosti upadl. Nakonec však vždy přeci moudrost boží vítězí a hříšník na pokání se dává, čehož přiklad zářivý právě Karel Havlíček Boromejský nám poskytuje: Neboť ze stezky pravé vyšed – jak o tom první jeho báseň, »Náboženství« nazvaná, svědčí – úkladům satanovým později

propadl, na církev zanevřel, Bohu se rouhal, ba ani na Nejjasnější Osobu vznešeného panovníka a na vrchnosti z boží milosti sobě představené zlobných jedovatosti jazyka svého vylévati se neostýchal. A tu ovšem nemůžeme se diviti, že spravedlivému trestu, vyhnanství brixenskému totiž, nikterak neunikl. – Ale co vidíme, drazí přátelé? On, ten bezbožník, ten rouhač, ten republikán a buřič, v hodině smrtelné pokorně v lůno církve se navrátil a věřte, drazí přátelé, kdyby byl jen o krátký čas své úmrtí přežil, obrácení svoje přistoupením k naší straně lidové zajisté by byl korunoval! A proto pouze my po právu »naším« Havlíčkem jej nazýváme a jedině o to Boha prosíme, aby celý národ osvítiti a ve znovunalezené ovce proměniti ráčil. A vnějším symbolem této vroucí naši modlitby budiž nápis na pamětní desce:
»Všechny cesty vedou do Říma!«

Starosta: Dávám o návrhu hlasovat… Návrh se zamítá čtyřmi hlasy proti jednomu… Slovo má…

5. ob. rada.: Tohleto fšecko co se tu povídalo bylo žvanění a blbost! Havlíček nebyl ani buržoust ani socan ani křupan ani flanďák a dyš teda nebyl ani buržoust ani socan ani křupan ani flanďák tak teda nemoh‘ bejt nic jinýho než živnostník a příslušník samostatné strany živnostenské a to je vidět taky z toho, že má v Praze na Ferdinandce hodinářskej krám a proto na tu planetu nebo raketu nebo jak se tomu nadává napíšeme »Volte stranu živnostenskou« a dobrý!

Starosta: Dávám o návrhu hlasovat… Návrh se zamítá čtyřmi hlasy proti jednomu… – Pánové! Jelikož žádnému z podaných návrhů nedostalo se potřebné většiny, navrhuji, aby od zřízení pamětní desky bylo vůbec upuštěno a obnosu, k tomu cíli povoleného, se užilo z poloviny k zvýšení diet obecni rady při přespolních komisích a z poloviny k dotování fondu pro zušlechtění vepřového dobytka v okrese strakatokosteleckém. – Pánové, dávám o návrhu hlasovat… Konstatuji, že návrh je přijat aklamací.

(Opona.)

Špička

(Ze zápisníku poctivého člověka.)

1. t. m. Dnes odpůldne jsem šel Spálenou ulicí. Přede mnou nějaký

pán ztratil dřevěnou špičku na cigarety. Zdvihnuv ji, přistoupil jsem k němu a pravil:

»Pane, ztratil jste ciga…«

»Ne, děkuji,« přerušil mne, »zahodil jsem ji úmyslně.«

Po chvíli vedrala se do mého srdce, v němž dosud nikdy nebylo místa pro nejmenší nepoctivou touhu, strašná, sžíravá pochybnost: Snad myslil onen muž, že mu vracím zahozenou cigaretu a o ztrátě špičky vůbec nevěděl!!! A já měl špičku v ruce, zatím co on ji třeba želil! – Běda! Každý se teď může domnívat, že jsem si jí chtěl snad – ó! – nepoctivě přisvojit!! – Zašel jsem k nejbližšímu strážníkovi, abych mu trapný nález odevzdal, ale on jej odmítl s poukazem, že prý to je věc bezcenná. – Třeba bezcenná, ale co moje poctivé jméno?!

Potřebuji nezbytné nové kalhoty a zimník; po 15 let jsem v tom směru své garderoby neobnovil. Snad mé úspory, poctivou prací získané, k tomu stačí.

3. t. m. Včera jsem stál od tří hodin odpoledne do půl jedné v noci na místě ztráty, doufaje, že majitel snad přijde špičku hledat. Okolo jedenácté se tam vskutku nějaký člověk podezřele díval stále na zemi, chytaje se lucerny a prozpěvuje jakousi odrhovačku. Oslovil jsem ho rozhorleně:

»Pane, zapamatoval jsem si dobře podobu toho, jehož špičku si chcete patrně nepoctivě přisvojit! Vy nejste jejím vlastníkem!«

»Já jsem sirotéék…« zazpíval muž místo odpovědi a jal se mne objímat.

Nejvýš vzrušen jsem opáčil:

»Pane, abyste věděl, s kým mluvíte, vězte, že jsem František Čumpelíček!«

Nepoctivec předstíral, patrně ze strachu, opilost; pustiv se lucerny, padl na zem a pokračoval:

»… v Práze zrózenýý…«

Pádem mne podrazil, při čemž jsem si narazil klobouk, rozbil brýle a krvavé se zranil na nose.

4. t. m. Nevěda co počíti, chtěl jsem palčivý nález opět odevzdat strážníkovi. Nemaje však brýlí, nepoznal jsem bohužel, že je to právě týž, jenž mne před třemi dny odbyl. Tentokráte mi pohrozil zatčením, budu-li si prý tropit šašky z úřední jeho osoby.

5. t. m. Jak vypátrat majitele? Jak se zbavit podezřeni nepoctivosti? Tyto otázky mne pronásleduji jako Erynie. Včera jsem celou noc nespal, dnes jsem zvracel.

6. t. m. Přítel Josef Hadrbolec mi slíbil přátelskou radu, půjčím-li mu 60 Kč. Učinil jsem tak. Koupím si nějaké levnější kalhoty.

7. t. m. Přítel Josef Hadrbolec mi poradil, abych dal oznámení do novin, při čemž mne požádal o dalších 30 Kč. Rád je půjčím tomuto dobrému, důmyslnému hochovi!

Zimník snad dostanu také lacinější!

9. t. m. Dnes přinesl »Malý oznamovatel« všech pražských, brněnských, slovenských a některých zahraničních listů mé oznámení. Přišlo to dosti draho, ale jedná se tu o mé poctivé jméno. Třeba chudý, jen když poctivý. Poctivosti nejdál dojdeš. Poctivost – zlatá ctnost.

Shledal jsem, že nových kalhot vlastně ani nepotřebuji; mám celkem dvoje, jedny dám vyžehlit a budou ještě docela slušné.

10. t. m. Očekávám s napětím odpovědi na své inzeráty. Pro jistotu dal jsem vylepit také malé plakáty, v nichž vyzývám ztrativšího, aby udal adresu. Měl jsem při tom všem příležitost zjistit správnost stížnosti do drahoty papíru. Tím však samozřejmé není řečeno, že bych chtěl jeho výrobce podezřívat snad z nepoctivosti – uznávám naopak plně jejich stanovisko, diktované všeobecnou situací, zvláště pak vysokými mzdami, nesnesitelnými daňovými břemeny. 8hodinnou pracovní dobou, leností dělnictva atd.

Dám-li si starý zimník obrátit na ruby, nepotřebuji věru ani nového.

11. t. m. Dnes jsem si přinesl odpovědi na svá oznámení. Jsou celkem dvě. Prvá:

Velectěný pane!

Přečtěvši Vaši ctěnou nabídku, jsem 31letá, dobře vychovaná, inteligentní dívka sympatického zevnějšku. Věnem sice nevládnu žádným, jsem ale přesvěčená že jakošto charakterní muž ceníte krásu duše nad mrské zlato. Doufám, že ve Vás najdu duši zpřízněnou, která bila taky životem sklamaná a chce splinutím duši nalésti smisl života a začít nový život.

Místo schůsky navrhuji zítra v 8 na karlovém náměstí!

Ačkoliv Vás neznajíc přece věrně milující

Ernestina Votrubová.

Jde tu patrné o omyl ve značce a celá víc zůstává pouhým nevinným nedorozuměním; horší je však psaní druhé:

Pane!

Zdá se, že jste podivuhodně náruživým kuřákem, přivlastňujete-li

si (nejmírněji řečeno) cizí špičky. Jste prostě – nepoctivý.
Jeden, kdo to s vámi dobře myslí.

Je to děsně sprosťáctví, ale ranilo mne do duše. Mohu protestovat? Okolnosti mluví zřejmě proti mně.

Když jsem tento list ukázal příteli Hadrbolcovi, řekl, že pisatel je bezcharakterní. Beze všeho zlého úmyslu, chtěje jen hloupé zažertovat, poukázal jsem na nápadnou podobnost rukopisu pisatelova s oním přítelovým – strašně se, chudák poctivý, rozčilil a upokojil se teprve, když jsem mu půjčil 40 Kč.

Prohlížel jsem si své lepší kalhoty a shledávám, že se ani nemusí žehlit: jsou ještě zcela zachovalé. Také zimník se nemusí přešívat, stačí, vykartáčuji-li jej trochu.

14. t. m. Nevím již, co počít. Jsem zoufalý. Ó, kde je mé poctivé jméno!

16. t. m. Pět detektivních ústavů pátrá po majiteli špičky. K úhradě nákladů s tím spojených poprosil jsem přítele Hadrbolce o laskavé splacení oněch 130 Kč, jež mi celkem dluhuje. Peněz mi můj dobrý přítel sice nedal, ale přinesl lyrickou báseň, za kterou, jak praví, dostanu v »Moderní revui« nebo v jakékoli jiné redakci nejméně 150 Kč. Vzal jsem ji, doplativ zbývajících 20 Kč. Nerozumím jí sice, ale vidím, že je krásná; opíši si ji tu:

Přesyceni antipodi

V smích hermetický dálných Věků vidin
červené Vlny mísil se pláč.
Jak chimérické větrů vání v Utopii svítá,
tak
Antipodů přesycených černé aureoly
ve víru grimas hekatombu Nehybnosti slavili.
Ó Antipodi!
Přesycení!
Vůně vašich tuberóz do plic mých tuberkulózních
jak nežitý život květů na Oltáři Neznámého
v extázi endymické zalétá!

18. t. m. Právě mne s básní vyhodili z čtyřicáté osmé, a pokud vím, poslední pražské redakce, kde jsem dosud nebyl. Příteli Hadrbolcovi neřeknu ovšem ničeho, aby mu to nebylo líto, a báseň pošlu svému strýci, rolníku Janu Křupanovi, k zítřejším jmeninám.

20. t. m. Strýce Jana Křupana ranila nenadále mrtvice –

nevysvětlitelnou náhodou právě při čtení mé gratulace. Lékařům je příčina jeho náhlého skonu záhadou. Není to ode mne hezké, ale doufám, že se mi dostane nějakého menšího dědického podílu, jejž bych velice uvítal, neboť právě mne došly dva další účty detektivních ústavů.

Napadlo mi, že bych mohl zimník prodat a dát si vycpat převlečník. Vždyť skromnost je vedle poctivosti nejušlechtilejší vlastností člověka.

22. t. m. Poslední slova strýcova při smrtelném zápase prý byla: »Tomu lumpovi Čumpelíčkovi ani krejcar!« – Ano, i jeho sluchu tedy patrně již došla zvěst, že mé poctivé jméno vzalo újmy. Proč by mne byl jinak vydědil? – Bože, bože, kdy naleznu majitele oné nešťastné špičky!

25. t. m. Přišly další účty detektivních ústavů. Převlečník si ani nemusím dávat vycpávat; ohrnu-li si límec a vezmu-li teplou vestu, nebude mi také zima.

28. t. m. Osobně spláceje jeden účet, poznal jsem v řediteli detektivního ústavu – ó, štěstí nevýslovné! – majitele špičky!! Jsem rehabilitován!! Mé poctivé jméno je opět získáno!! – Vysvětlil jsem mu případ. Zaslzel, vřele mi stiskl ruku, ujistil, že špičku zahodil opravdu úmyslně, protože nebyla již k potřebě, a slevil obnos nálezného, totiž 1 haléř, z účtu. Poctivec!

31. t. m. Zbývá doplatit již jen 3 účty.

Divím se, že jsem již dříve nepřipadl na myšlenku prodat kalhoty. Vždyť mi jedny úplně postačí!

Ohrožené lidstvo

(Senzační film)

Základní myšlenka vynálezu prof. Kisyfa byla šílené odvážná, zdánlivě neuskutečnitelná, ale geniální: Přeměna duševní energie ve hmotu. A způsob, jímž pokusil se veliký učenec o realizaci svého plánu, zasluhuje nemenšího obdivu: Vycházeje z poznatku, že rádium má schopnost proměňovat hmotu v energii, došel k závěru, že sestrojením látky, jež by byla pravou protivou rádia, bylo by možno uskutečnit pochod opačný, totiž právě transformaci energie ve hmotu. Jednalo se tedy především o vytvoření oné zázračné

látky, onoho antirádia. A tu prof. Kisyf uvažoval: Hlavní surovinou k výrobě rádia sloužící je prvek uran. Uran pochází z řeckého ouranoi – nebesa. K produkci antiradia bude se tudíž nejlépe hodit látka, která je pravým opakem nebes.

Neváhaje dlouho, vypravil se prof. Kisyf do Vysokých Tater, přivezl si z tamní hory zvané »Satan« půl druhého vagonu kamení, a napodobě způsob, jimž se z uranu těží rádium, vytvořil z něho základ svého epochálního vynálezu – 10 g antirádia. Tyto pak upravil v citlivou desku, kterou vložil do zvláštního přístroje, opatřeného nahoře zachycovačem tvaru gramofonové trouby a dole rourkou, ústící do nádrže, určené k shromažďování hotových již výrobků antiradiovou plotnou transformovaných. Stačilo vpravit do aparátu určité kvantum duševní energie, tj. pronést do zachycovače několik slov, obsahujících co nejvíce duchaplných myšlenek – a za chvíli čiperně vypadávaly působením podivuhodných vlastností přeměňovací desky z dolní truhlice kousky materializované ideje.

Již první pokusy geniálního vynálezce vedly k výsledkům neslýchaným. Tak například pronesl do přístroje hlubokou pravdu: »Poznej sebe sama!« – a vzápětí objevilo se v nádrži několik karátů ryzího zlata. Nebo děl: »Pomni, člověče, že prach jsi a…« – a než dořekl, sypal se z rourky prach s popelem. I prostá matematická poučka, jako např. ona, že v trojúhelníku pravoúhlém strana a2 = b2 + c2, vydala 12 g průhledného křišťálu. Naproti tomu ovšem věty: »S poctivostí nejdál dojdeš«, »Kdo se povyšuje, bude ponížen«, »Dík působení Svazu národů je válka dnes již vyloučena« aj. zůstaly docela bez účinku.

Ale ambice prof. Kisyfa šly dále: Chtěl použít svého vynálezu k tomu, aby racionálním zužitkováním ladem ležících a nikomu neprospěšných duchovních energií osvobodil lidstvo od pracného dobývání denního chleba a přivedl je do stavu rajské blaženosti, v němž prosto starostí existenčních mohlo by se věnovat úkolům vyšším a vznešenějším. – Rozhodl se zkrátka vyrábět svou geniální metodou ve velkém umělé potraviny.

Po dlouhých, bedlivých, často bezúspěšných pokusech došel pak k poznatku, že v hmotné aprovizační předměty nejsnáze se mění právě ty kulturní energie, které nazýváme všeobecně »duševní stravou«, zejména uměni básnické a literatura vůbec: Tak např. přečtením úsečných strof Dykových získal chutnou sekanou pečeni, z Vergilových zpěvů pastýřských čerstvé mléko, máslo a ementálský sýr, z milostných dopisů Keatsových nebo Heloisiných Ia umělý med, z Hálkových »Večerních písní« přesládlý syrob, ze spisů pp. Zahradníka-Brodského a Haise-Týneckého sacharin sladivosti 440tinásobné. Posléze jmenovaní autoři hodili se však, vzhledem k tomu, že jich romány končí vesměs sňatkem, znamenitě i k výrobě

párků nejjemnější jakosti. Knihy detektivní, spiritistické, právnické, politické, mnohé filosofické a literárně-kritické vydávaly důkladnou hovězinu, z povídek Schnitzlerových, Paul de Kockových nebo Remy de Gourmondových vznikla tučná vepřová. Z Macharových »Božích bojovníků« byla ostrá paprika, z jeho »Magdaleny« šlehaná smetánka, ze »Satirikonu« aspoň pepř. Zpátečnictví Chestertonovo posloužilo k výrobě raků, mládí »Devětsilu« k pěstováni zeleniny. Z S. K. Neumanna uvařen krocan na divoko, z básnického kruhu »Cesty« míchané rizoto nejrůznějších druhů kvalit. Mrazivá objektivnost Flaubertova poskytovala nedostižný materiál k přípravě zmrzliny, gurmánské verše dekadentů přetvořeny na majonézu, kaviár, sardinky a jiné lahůdky, spisovatelky pak, jichž jména zůstala továrním tajemstvím, na dobré pečené husy. Poláci a taliáni z básníků polských a italských prosluly chutí nedostižnou, divoká kachna á la Ibsen stala se pamlskem snad nejhledanějším. Abstinenti mohli zapíjet oběd limonádami E. Marlittové, alkoholikové opojnými nápoji z Baudelaira, Quinceye, Březinovým vínem silných atd.

Ovšem, některé suroviny zklamaly očekávání: Tak z Wildea. Shawa aj. vyšly místo předvídaných delikates houby, z mnohých revolučních veršů místo krve pouhá dršťková polévka. Dumas st. a celá řada oblíbených romanopisců přetavila se dokonce v nekonečné tasemnice.

Ale celkem vzalo, byl vynález prof. Kisyfa teoreticky takořka hotov. Zbývalo jen jeho praktické provedení, totiž založeni gigantické továrny umělých poživatin. Než ani tento bod neskýtal valných obtíží; získány záhy potřebné prostředky, neboť podnik byl jak národohospodářsky účelný, proměňuje zbytečné rýmovačky v užitečné a prospěšné živiny, tak i soukromohospodářsky výnosný vzhledem k stále stoupající konjunktuře na trhu potravinovém. V necelých čtrnácti dnech ustaven mezinárodní trust »Alma«, který operuje kapitálem osmi set miliard dolarů, zaplavil záhy celou Evropu i Ameriku svými velkovýrobnami. Společnost vyplácela již v prvém roce svého trvání 2500% superdividendu, nehledě k obnosům, určeným pro reservní fond a remunerace správní radě.

Minimální výrobní náklady dovolovaly jí totiž prodávat za ceny, které ubily rázem všechnu konkurenci a umožnily např. i státním zaměstnancům téměř každodenně poobědvat. Cukrovary, rafinerie, marmeládovny, lihovary a vůbec veškeré podniky potravinářské ohlašovaly hromadné úpadky, na venkově docházelo k selským bouřím, horším než za doby roboty, ve městech vypukávala občasná povstání spojených organizací řeznicko-uzenářských – ale koneckonců se vše uklidnilo, neboť následkem obecné láce mohli i zkrachovaní továrníci, rolnici, řeznici a restauratéři vést život docela

slušný. Práce se stala zbytečnou a zdálo se, že lidstvu konečně vzejde kýžený zlatý věk.

Bohužel, jen zdálo. Neboť ukázalo se záhy, že energie, koncentrovaná v literárních dílech, není nevyčerpatelná: Po třech létech vydával Machar již jen poloviční porce papriky, dostačující sotva k přesnídávce, husy ze spisovatelek, jichž jména zůstala továrním tajemstvím, vůčihledě hubly a Schnitzlerova vepřová podobala se spíše útlému holouběti. Za deset let pak ocitl se »Alma« trust v nebezpečí úpadku, neboť celá světová zásoba staré literatury byla skoro vyčerpána a nová díla se nerodila, poněvadž v době všeobecné hojnosti nikomu ani na mysl nepřišlo zabývat se podobnými hračkami. Kdesi v Jižní Bolivii lidé prý dokonce již činili vážné přípravy k obnově starosvětského obdělávání půdy.

Hrozící krizi odvrátil od společnosti jen důmysl a obchodní talent jejího generálního ředitele Mr. W. Crawforda, kterému se podařilo v poslední chvíli vybudovati t. zv. Ú. O. O. B. B., totiž Ústřední odborovou organisaci bývalých básníků, a uzavřit s ni kolektivní smlouvu, v niž se tato zavázala dodávati »Almě« denně 5000 čtyřicetiřádkových sonetů k účelům průmyslovým.

Honoráře ovšem dostoupily výše závratné, a mezi poety, nyní vlastně potravinovými diktátory celého okrsku zemského, rozmohla se lichva a keťaství nikdy nevídané. Za básně, jako:

Dívka sedí
z okna hledí
čeká z večera
svého frajera

placeno 6-8 tisíc dolarů ve zlatě. Lyrikové zpychli a ztučněli, členové »Devětsilu« vystupovali hromadně z komunistické strany a přecházeli ke konzervativním velkostatkářům, »Host« tištěn již jen na 500 dolarových bankovkách. Jednou Ú. O. O. B. B. dokonce pohrozila stávkou, jíž zabránil jen pohled na spousty matek, vraždících z hladu vlastní kojence, a pak nové čtyřicateronásobné zvýšeni mezd.

Ale přišlo ještě cosi horšího: kvantitativně literáti dostáli sice plně smlouvě, ale kvalita dodávaného jimi zboží každým dnem klesala, takže konečně nebylo lze z něho dobýt přes nejrafinovanější zdokonalení transformačních přístrojů než čirou, vší chuti prostou vodu…

A tak sotva zažehnaná krize »Almy« stala se opět akutní. Ale nejen »Alma« – celé lidstvo ohroženo nebezpečím záhuby, nebo věnovat se k odvrácení hladomoru opět primitivnímu zemědělství nebylo možno, jelikož dlouho zanedbávaná půda zarostla býlím a pozbyla

úplně schopnosti plodit.

Obecná zkáza zdála se být neodvratnou. Ale tu zasáhl opět jako deus ex machina geniální Crawford a zachránil jedním rázem společnost i svoji i lidskou vůbec. Tajemně se usmívaje, prohlásil totiž jednoho dne přes protesty nechápajících akcionářů nenadále okamžitou výluku všeho básnického personálu, zastavil platy, zavřel veškeré továrny a dal antiradiové transformátory předělat na obyčejné přístroje pro výrobu umělého hnojiva. A záhadný jeho plán byl korunován plným úspěchem: Literáti (jichž počet vzhledem k ohromně výnosnosti tohoto povolání dosáhl enormní výše), uvyklí změkčilému životu a neschopní snášeti sebemenší újmy, houfně hynuli zoufalstvím, hladem i sebevraždami. Ve třech týdnech nebylo na světě básníka. Pro Mr. Crawforda nastal rozhodný okamžik: Zřídiv ústřednu, dal jí sebrat všechny kosti mrtvých poetů, a za několik dní chrlily továrny »Almy« myriády pytlů vytěženého z nich umělého hnojiva, jímž zkypřena neplodnou se stavší půda, a výživa lidstva zabezpečena opět normálním způsobem.

Bajka o zákonu divočiny

Starý moudrý výr, zvolený jednomyslně za předsedu Zákonodárného shromáždění Divočiny, zahájil jeho ustavující schůzi tímto proslovem:

»Pánové! Naléhavá potřeba jasné, bezpečné právní úpravy vzájemných styků, které dosud ovládány byly úplnou libovůli, neřku-li svévolí jednotlivců, svedla nás, zvolené zástupce všech obyvatel Divočiny bez rozdílu zoologických tříd, druhů a odděleni, abychom porokovali o tomto akutním tématě a na základě přirozených, všeobecně uznaných etických zásad vypracovali zákonné normy, upravující závazné nejrozmanitější vzájemné vztahy všech občanů naši milované vlasti. Sešli jsme se zkrátka, abychom vytvořili »Zákon Divočiny«, velkolepé, moderním duchem prováté dílo, jež by zatlačilo jednotlivé zastaralé obyčeje partikulární.

Při tom chceme vycházet z principů idealistických a indeterministických: Zavrhujeme a limine překonaný názor mělkého historického materialismu (Hlasy: Hanba mu!), že totiž právní řád prý jest pouhou »nadstavbou«. tj. nutnou výslednicí hospodářských a vůbec mocenských poměrů mezi jednotlivými individui i třídami, popíráme absurdní marxistické tvrzení, že ne ideologie společenským poměrům, nýbrž prý naopak tyto určují směr veškeré ideologii, filosofii, etice, právním názorům atd., populárně řečeno,

že prý si každý vytváří takovou morálku, jaká se mu vzhledem k jeho osobním vlastnostem a sociálnímu postaveni právě nejlépe hodí. (Fuj!) Nikoliv, pánové, toto učení je dávno vyvráceno a my, idealisté, (Potlesk) musíme vycházeti ze stanoviska opačného: Věříme pevně, že existuji určité absolutní normy, jisté obecně platné přirozenoprávní zásady, vepsané do našich idealistických srdcí – ty jsou nám vrozeny, předem dány, a podle nich teprve můžeme, ovšem zcela svobodně a neodvisle ode všech vnějších i vnitřních vlivů, budovat nový sociální pořádek, náš »Zákon Divočiny«. Ano, pánové, chceme uzavříti jakousi rousseauovskou »smlouvu společenskou« a jejím ustanovením ochotně se podříditi. A zdaří-li se dílo, bude to novým a bohdá definitivním vítězstvím idealismu a indeterminismu nad zvrhlou marxistickou dogmatikou, nad fatalistickým historickým materialismem!

První a fundamentální otázka, již nám jest řešit, zní: Jest dovoleno, aby v Divočině bližní bližního zabíjel? – Prosím pány, aby k tomu podali své návrhy!«

Když se frenetický potlesk poněkud byl utišil, ujal se slova delegát tygrů: »Vážené shromáždění! Domnívám se, že v tomto bodě nebude mezi námi rozporů: Zadávit a pozřít vhodnou kořist, třeba to byla i bytost živoucí a občan Divočiny, jest přeci nejprimitivnějším, nejpřirozenějším právem každého tvora! Vždyť – uznejte prosím – z čeho bychom jinak my tygři byli živi? – Navrhuji tudíž znění příslušného odstavce: Zabíjet kohokoli kterýmikoli způsoby jest v Divočině beztrestno.«

»Výborně!« zajásal slon, a mávnuv radostné chobotem, vrhl na tygra pronikavý pohled.

»Totiž… vlastně…« vypravil po chvíli tento ze sebe, odsunuv se nenápadně mimo dosah mocných končetin tlustokožcových, »vlastně bychom měli připojit ještě malý dodatek: »Škrtit chobotem, rozšlapávat tlapami a probodávat kly jest však co nejpřísněji zakázáno – Považuji totiž takový způsob boje za nedůstojný rytířského národa Divočiny.«

Slon se opětně zasmál, ale než si řádně promyslil odpověď, zazněl tenký hlásek beránkův: »Vážené shromáždění, nelze mi souhlasit s náhledem velectěného pana předřečníka. Myslím, že ne pusté zabíjení, nýbrž naopak nárok na život, na bezpečnou, nerušenou existenci je nejzákladnějším právem každého tvora. Náš nový řád nesmí připouštět hrubého násilí, nesmí sloužit zájmům silnějšího – on musí být zbudován na svatých zásadách rovnosti, spravedlnosti a lásky k bližnímu; proto nechť prohlásí všeliké útoky na osobni integritu za absolutně nepřípustné a nejpřísněji zakázané…«

»Jak jsi hodný, beránku, že se zastáváš i mých práv!« ozvala se neočekávaně tráva vůkol se rozprostírající. »Doufám, že ode dneška

mne již nebudeš pojídat a…«
»Mlč, nestoudnice,« osopil se však beránek, »kdo ti dal slovo? Naše jednání týká se výhradně zvířat, a ne všelijakých pochybných organismů, jako jsi ty!«
»Zabíjet budiž dovoleno,« zasáhla do rozpravy liška, »ale jen chytrostí, ne násilím!«
»Například pomocí pasti,« přerušil ji pes.
»Past není ve skutečnosti nic lstivého, past je sprostá hloupost!« bránila se liška.
Do sporu vmísili se sousedé, i došlo k malé slovní potyčce, z níž bylo možno zachytit jen jednotlivé výkřiky:
»Ať žije svoboda!« prohlašovala štika.
»Chceme rovnost!« volali kapři.
»Soukromé vlastnictví je posvátné a nedotknutelné!« vřískal hraboš.
»Žádáme všeobecné dělení!« namítaly kostelní myši.
Teprve zvonek předsedův zjednal ticho.
»Zabíjení samo je rozhodné nemravné,« prohlásil poté sup za bouřlivého souhlasu hyen a šakalů, »naproti tomu však požírání mrtvol nutno pokládat za zvyk ušlechtilý a chvalitebný.«
»Fuj!« zaštěkal znovu pes.
»A tebe lidé nekrmí uzenicemi ze scíplých koní?« zachechtala se nepříjemně hyena.
Vůbec lze říci, že debata nepostrádala zajímavých momentů. Vystřídalo se do večera neméně než 395 řečníků s 380 různými návrhy, vyslechnutými tu s větší, tu s menší pozorností – záleželo obyčejně na fyzické zdatnosti mluvčího. (Zástupcům nálevníků např. vyměřena řečnická lhůta na pouhé 2 minuty, korýšům odňato předčasně slovo, prvoci vůbec k jednání nepřipuštěni.)
Konečné přijat tříčtvrtinovou většinou kompromisní návrh tohoto znění:
»Zabíjeti bližního jest v Divočině zakázáno. Z tohoto pravidla jsou vyňaty případy, jichž taxativní výpočet se vyhražuje zvláštnímu zákonu pozdějšímu.«
O 19. hodině ohlásil zvonek předsedův konec rozpravy.
»Pánové,« dodal ještě moudrý výr, »vykonali jsme dílo dobré a obsáhlé – vyhotovili jsme první, nejdůležitější článek společenské smlouvy a dotvrdili tak již dnešní prací správnost principu idealistického (Výborně!!), jakož i žalostnou ubohost teorií marxisticko-materialistických. (Hanba jim!) – Vzhledem k pozdní hodině končím dnešní schůzi a příští svolávám na zítřek po východu slunce. Zatím přeji všem pánům delegátům zasloužený odpočinek a dobrou noc!«
Zvolna rozprostíral se soumrak nad shromážděnými, kteří usínali v

blahém vědomí, že první část »Zákona Divočiny« šťastně a k všeobecné spokojenosti vyřídili.

Noc však bohužel neuplynula, podle různých známek soudě, tak klidně, jak důstojný předseda si přál: Následujícího jitra totiž zjištěn na levém klu slonově kus tygří kůže, jejíž majitel proměněn tíhou tlustokožcovy tlapy v beztvárnou hmotu. Jen tlama jeho zůstala celkem neporušena, takže bylo možno v zubech zcela zřetelné rozeznat zbytky jehněčího masa. Daleko široko spasená tráva podávala pak svědectví, že nešťastný beránek zahynul rozhodně jiným způsobem než hladem.